UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Q. SEPTIMII|| FLORENTIS|| TERTVLLIANI|| CARTHAGINIENSIS|| PRESBYTERI, OPERA|| QVÆ HACTENVS REPERIRI|| POTVERVNT OMNIA:||

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Antverpiae, 1584

Vita Q. Septimii Florentis Tertvlliani Carthaginiensis Presbyteri; Avctore Iacobo Pamelio, Qvæ eius ætatis vigintiquatuor annorum Historiam continet.

urn:nbn:de:hbz:466:1-73633

Visual Library

VITA Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTVLLIANI CARTHAGINIENSIS PRESBYTERI;

AVCTORE IACOBO PAMELIO, QVÆ *eius ætatis vigintiquatuor annorum Hiſtoriam continet.*

TERTVLLIANI vitam Deo auſpice deſcripturis; qui (quod memoratu dignum eſt) ſub Afro Romano Pontifice S. Victore, Imperatore item Afro ſibi cognomine Septimio Seuero, Afer & ipſe floruit; duæ occurrunt controuerſiæ, eæque difficillimæ. Prior, de Tertullo Conſule, TERTVLLIANO noſtro, Tertyliano I C. & S. Tertullino Martyre; è quibus quatuor hallucinatione quadam vnum conficere quidam conati ſunt. Altera, de tempore & ætate Auctoris, qua fidei Sacramentis nouus Chriſti Tyro initiatus eſt. Ad priorem quod adtinet. Imprimis fefellit Rhenanum corrupta lectio apud Reginonem, quæ caſtiganda etiam apud Hermannum Cõtractum in Chronicis; vt, pro Tertullino Martyre, quem recenſent Martyrologia ex Actis paſſionis S. Stephani Papæ pridie nonas Auguſti, TERTVLLIANVM legerit. Deinde non minus hallucinati ſunt hactenus, qui Tertullum Romanum Conſulem cum Iureconſulto Tertyliano confundunt, occaſione Senatuſconſulti Tertulliani, ad quod complura Reſcripta ſunt edita, quæ recitantur D. L. 38. T. 17. & Cod. L. 6. T. 55. Neque enim reperiri poterit aliquis Conſul Tertullianus, ſeu Tertylianus, ſed Q. Flauius Tertullus cum Licinio Sacerdote anno V. C. DCCCCX. ad cuius relationem iam antea, imperante Hadriano Auguſto, dictum Senatuſconſultum publicatum eſt. Vtpotè quum D. dicto Titulo lib. 21. D. Pius decreuerit, in quadam facti ſpecie ceſſare Senatuſconſultum Tertullianum; quod proinde eo conſtat eſſe antiquius. Tertylianus verò I C. ſicuti mox latiùs, ſub Alexandro Imperatore multis pòſt annis claruit, cum aliis pleriſque Papiniani diſcipulis, qui Iuri dicundo operam dedere; cuius Cõſtitutiones ex Libris Quæſtionum & Libro ſingulari de Caſtrenſi peculio, ne quid hîc deſit, poſt Vitam hanc Auctoris noſtri ſubiecimus. Quæ ſolæ quum ſuperſint, nec quiſquam alius librorum aliorum ab hoc Tertyliano editorum meminerit; falſus videtur Conrardus Geſnerus, dum illi præterea adſcribit legum Reſcripta ex Libris, de Senatuſconſultis, ac ad S C. Libonianum & Orphitianum. Atque in his ſatis conſentiunt Doctiores. Verùm an idem ſit ille Tertylianus cum noſtro hoc TERTVLLIANO; adhuc ſub iudice lis eſt; præſertim id adſerentibus quibuſdam magni nominis & eruditionis I C. Nos certè, ſaluo ſaniori iudicio, diuerſum cenſemus; tum quòd ille iuxta veriorem ex Pandectis Florentinis lectionem, teſte Auguſtino Iuſtiniano, vbique Tertylianus vocetur, noſter verò TERTVLLIANVS; tum quòd etiam Franciſc. Balduinus datis ad me litteris, ſtilum, & orationem diſſimilem confeſſus ſit; tum denique, quòd tempora non ſatis conueniant. Si enim cum Bernardino Rutilio Tertylianum ſuos edidiſſe Libros dicamus ſub Imperio Hadriani & Antonini; quum Hadrianus Imp. obierit an V. C. DCCCLXXXX. & Seuerus Imp. ſub quo noſter TERTVLLIANVS,

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

primùm cœperit imperare anno V. C. DCCCCCXLV. & ſic interceſſerint anni LV.
oportebit hunc fuiſſe ætate quinquagenario maiorem, quum ex I C. Chriſtianus factus
eſt, maximè ſi reſponſa illa illi adtribuamus, quæ non niſi in auctoritate magna conſtituti
dare ſolent I C. cuius tamen contrarium ex S. Hieronymo conſtat, qui media illum æta-
te, quum antea diu Presbyter fuiſſet, ad hæreſim ſcribit defeciſſe. Sin verò, iuxta alios
(quorum ſuprà ſecuti ſumus ſententiam) ſub Alexandro Imp. cum ceteris I C. quorum
reſponſa in Pandectas relata ſunt; iam luce clarius eſt, eundem non eſſe. Nam noſter TER-
TVLLIANVS ante Alexandrum annis plus minus xxx. Chriſti fidem amplexus; eo tem-
pore ſi adhuc ſuperſtes fuerit, in hæreſi volutabatur. Neque verò argumenta contrà ſen-
tientium tanti ſunt ponderis, vt in partes ſuas me potuerint pertrahere. Quòd enim Vl-
pianus (qui locus fortaſſis occaſionem huic dedit controuerſiæ) D. L. 38. T. 17. ad S C. Ter-
tullianum lib. 1. Reſcripti meminit Imperatoris & D. Patris (id eſt Antonini & Seueri) ad
Tertullianum quendam; imprimis aut Iunius, aut Ouinius iuxta MS. cod. Tertullianus
ille prænominatur, quum noſter Q. SEPTIMIVS TERTVLLIANVS appelletur; de-
inde Pandectæ Florentinæ Tertullum legunt, fortaſſis eundem, qui etiam dictus Q. Fla-
uius Tertullus, cũ T. Flauio Clemente Conſulatum geſsit anno Seueri III. Altera verò ra-
tio, qua potiſsimùm nituntur illi, quòd Iuris verborum retinentiſſ. atque adeò I C. Ro-
manus fuerit, vel Euſebio teſte, noſter TERTVLLIANVS; non magis conuincit, quàm
ſi dicamus, Cæcilium Oratorem, quem introducit ſecum colloquentem in ſuo Octauio
Minutius Felix, eundem eſſe cum Cæcilio Cypriano noſtro, quòd vterque Oratoriam
exercuerit. Aut (quod ad inſtitutum facit magis) ſi Septimium Seuerum Imp. eundem
eſſe exiſtimemus cum Septimio altero Seuero; quòd vterque Afer & Hiſtoricus fuerit,
quorum ille ſuam, hic Alexandri Imp. vitam conſcripſit. Aut denique, ſi Septimiũ illum,
cuius verſus exſtant apud Crinitum in Iani laudes; aut Quintum Septimium Romanum,
qui Dyctis Cretenſis de bello Troiano Libros ſex Latinos fecit, confundamus cum no-
ſtro SEPTIMIO TERTVLLIANO, quòd ambo & Afri & Poëtæ fuerint. Ad quorum
fortaſsis diſtinctionem, Auctor noſter Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTVL-
LIANI CARTHAGINIENSIS appellationes Libris præfixit ſuis; non contentus dua-
bus illis SEPTIMII TERTVLLIANI, quemadmodum reliqui poſt eum ſcriptores A-
fri, Minutius Felix, Cæcilius Cyprianus, Lactantius Firmianus, Marius Victorinus, &
Aurelius Auguſtinus.

Porrò (quod ad alteram pertinet controuerſiam) de tempore quo ad fidem conuer-
ſus eſt TERTVLLIANVS noſter, maior multò ſe difficultas offert. Quoſdam qui claruiſſe
Tom. 5. Lib. putant circa annum Chriſti nati CLX. fefellit illud Auctoris Lib. de Monogamia, *annis cir-*
de Monog. *citer* CLX. *exinde productis*; verùm illi quomodo computandi ſint à paſſo Chriſto, an po-
c. 3. n. 17. tius ab ætate qua Apoſtolus Paulus Epiſtolam ſcripſit ad Corinthios primam, infrà latiùs
ad annum Domini CCXIIII. Multo itaque rectiùs Euſebius, Ven. Beda, Freculphus Le-
xouienſis, Martinus Polonus, Conradus à Lichtenavv Abb. Vrſpergenſis, Vincentius
Bellouicenſis, Hermannus Contractus, & Trithemius, circa annum plus minus Chriſti
nati CC. TERTVLLIANVM claruiſſe ſcribunt. Atqui de anno, quo Chriſto nomen de-
derit, ſilent omnes præter ipſum TERTVLLIANVM, ſed verbis longè obſcuriſsimis.
Illud quidem perſpicuum eſt, ſtatim à baptiſmo conſcriptum ab eo Librum de Pallio; ea
nempè occaſione, quòd, quum pro more Chriſtiano Toga dimiſſa Pallium indutus eſſet,
Tom. 1. Lib. amicus quiſpiam obiecerit: *Ita à Toga ad Pallium?* Cui inter cetera reſpondet: *At ego iam illi*
de Pall. c. *etiam diuinæ ſectæ ac diſciplinæ commercium confero. Gaude Pallium & exſulta; melior iam te Philoſo-*
5. n. 94. Ibidem c. 6. *phia dignata eſt, ex quo Chriſtianum veſtire cœpiſti.* Verùm non perinde intelligi poteſt, quid
num. 117. ſibi velint eiuſdem Libri verba: *Sed vanum iam antiquitas, quando curricula iſta coràm. Quantum*
Ibid. cap. 3. *reformauit orbis ſæculum iſtud? Quantum vrbium aut produxit aut auxit aut reddidit præſentis Imperij*
num. 41. *triplex virtus, Deo tot Auguſtis in vnum fauente? Quot cenſus tranſcripti? quot populi propaginati?*
quot Ordines illuſtrati? quot barbari excluſi? Reuera orbis cultiſsimum huius Imperij rus eſt; eradicato
omni aconito hoſtilitatis, & cacto & rubo ſubdolæ familiaritatis; conſitum & amœnum ſuper Alcinoi
pometum & Midæ roſetum. Id quidem Rhenanus, Magdenburgenſes, aliíque eum ſecuti ita
interpretantur; vt per *triplicem Imperij virtutem*, intelligant Seuerum Auguſtum, & Peſcen-
nium Nigrum, ac Clodium Albinum Cæſares; quorum illi ab exercitibus in Pannoniis
& Oriente, hic in Gallia Cæſar dictus eſt. Sed ipſe ſibi contradicit Rhenanus, quum fate-
tur inuito Seuero id factũ de Peſcennio, & vtrumque ab illo hoſtem iudicatum, & è viuis
ſublatum

ſublatum poſtea. Non poterit igitur in tanta trium Cæſarum ſimultate accommodari il-
lud: *Deo tot Auguſtis in vnum fauente*; multo verò minus illud: *eradicato omni aconito hoſtilita-
tis*. Immò quum illa trium Cæſarum variis in Prouinciis delectio contigerit ſtatim initio
Imperij Seueri; minimè conuenire poteſt cum verbis ſequentibus: *Quot cenſus tranſcri-
pti? &c. quot barbari excluſi?* Quorum poſtremum maiorem ſcrupulum iniicit, quòd inde
conſtet, non niſi poſt *excluſos barbaros* hunc librum conſcriptum, id eſt, poſt deuictos
Arabas, Parthos & Adiabenos. Quod itaque in Argumento & Adnotationibus no-
ſtris ad annum ferè quinctum retulimus Imperij Seueri; ad annum tertium potiùs ad-
plicari oportere poſtea deprehendimus; quum anno quarto à Seuero deficere Albi-
nus cœperit, & anno quincto interfectus ſit. Idque imperantibus tunc vnà Seue-
ro Auguſto, Antonino eius filio, & dicto Albino; pacato iam Imperio, vtpotè de-
uictis iam ac occiſis, & Iuliano, qui occiſo Pertinace illud inuaſerat, & Peſcen-
nio Nigro. Et verò de Albino Imperij conſorte conſentiunt omnes. Nam iuxta Fa-
ſtos Conſulares, ſtatim poſt acceptos omnes Imperij titulos D. CLODIVS AL-
BINVS AB IMP. CÆS. L. SEPTIMIO SEVERO AVG. CÆ-
SAR APPELLATVS EST; & anno ſequenti Conſulatum iniit Seuerus cum Al-
bino, qui iam inde etiam SEPTIMIVS dictus eſt, quantum apparet in Seueri gra-
tiam. Qui eo etiam honore illum proſecutus eſt, vt numos eius imagine (teſte Spar-
tiano) inſigniri iuſſerit, qui etiamnum exſtant cum inſcriptionibus tam Græcis quàm
Latinis apud Generoſos Dominos Marcum & Guidonem Laurinos Vvatrefleti topar-
chas, cum aliis compluribus, quorum infrà fiet mentio. E quibus pro noſtra ſenten-
tia faciunt, iam poſt occiſum Nigrum publicati, iſti: IMP. CÆS. D. CLODIO
SEPT. ALB. COS. II. MONETA AVG. S C. ſeu VICT. AVG. aut MI-
NERVÆ PACIFERÆ, SÆCVLO FOECVNDO; aut denique: FELICI-
TAS; quæ omnia pertinere videntur ad illud: *eradicato omni aconito hoſtilitatis*. De An-
tonino autem Seueri filio, quòd etiam iam inde Cæſaris titulo inſignitus fuerit, duo
ſunt quæ coniecturam confirmant noſtram, tum lex I. de inofficioſo Teſtamento Cod.
l. 3. quam reſcripſerunt Seuerus & Antoninus Kal. Iuliis Falcone & Claro Coſſ. quo-
rum Conſulatus incidit in I. annum Seueri; tum hæc numiſmatis inſcriptio: IMPP.
INVICTI PII AVGG. (cum Seueri effigie & Antonini adhuc pueri imberbis)
VICTORIA PARTHICA MAXIMA. Quæ adeò referri poteſt ad illud: *quot
barbari excluſi?* ſicut & iſta: L. SEPT. SEV. PERT. AVG. IMP. II. ARAB.
PAR. ADIAB. COS. II. P. P. S C. Maximè conſentiente Spartiano in hæc
verba poſt Nigri cædem: Deinde circa Arabiam plura geſſit, Parthis etiam in dedi-
tionem redactis, necnon & Adiabenis, qui omnes cum Peſcennio ſenſerant. Atque
ob hoc reuerſus, Arabicus, Parthicus, Adiabenicus, appellatus eſt, ſed triumphum
reſpuit, ne videretur de ciuili triumphare victoria. Inſuper & Euſebio (ſeu potius B.
Hieronymus, qui multa ad Latinos pertinentia Chronicis ipſius interſeruit) qui bellum
Iudaicum, Samariticúmque, ac Parthicum cædi Albini præponit; quemadmodum etiam
Oroſius, Ioannes Zonara, & Hugo Floriacenſis. Nec obſtat, quòd Herodianus dilatũ ad-
huc ſcribat bellum Parthicum; tum quòd fides maior haberi debeat Latino quàm Græco
ſcriptori, qui nullum hiſtoriæ ordinẽ obſeruauit, tum quòd Spartianus poſtmodùm ite-
rum profectum ſcribat in Arabas, Parthos, & Adiabenos, & bello contra eos confecto
triumphum egiſſe, eundẽ nempè de quo infrà anno Seueri IX. Præſertim, quum exſtent
& Marmorum & Numorum inſcriptiones, in quibus bis Parthicus nuncupatur. Altera
anni XI. eiuſdem in Arcu Septimij Romæ IMP. CÆS. L. SEPT. M. F. SEVERO.
PIO. PERT. AVG. P. P. PART. ARAB. PART. ADIAB. PONT. MAXI.
TRIB. POTES. XI. COS. III. PROCOS. ET IMP. CÆS. M. AVREL. L.
F. ANTONINO AVG. PIO. FELICI. TRIB. POT. VI. COS. PROCOS. P. P.
OPTIMIS FORTISSIMISQ. PRINCIPIBVS, INSIGNIBVS EORVM VIRTV-
TIBVS DOMI FORISQ. S. P. Q. R. Anni XV. altera: L. SEP. SEV. AVG. IMP.
XII. PART. ARAB. PART. ADIAB. MAX. PROFECTIO AVGG. quantum
apparet in Britanniam. Quarum priori partim etiam explicatur illud: *Quot populi propa-
gnati?* Quemadmodum & illud: *quot ordines illuſtrati?* de Ordinibus nempè ſeu Legioni-
bus Militaribus, per inſcriptiones annorum Seueri II. III. ac IIII. iſtas: IMP. CÆS.
L. SEPT. SEV. &c. TRIB. POT. II. IMP. IIII. COS. II. PROCOS. P. P. Ordo

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CLV͂S, &:VIRG. DIAN. SACR. PRO SALVTE IMP. L. SEPT. SEV. &c.
TRIB. POT. III. IMP. V. ORDO CLV͂S. ac:IMP. CÆS. &c. IMP. VIII.
TRIB. POT. IIII. LEG. VII. CLV͂S. Hiſtoriam nihilominus noſtrã auſpicabimur
à primo Seueri anno, & TERTVLLIANI iam Chriſtiani ab anno illius tertio; dum-
modò quædam præmiſerimus, de eius appellationibus Q. SEPTIMII FLORENTIS
TERTVLLIANI CARTHAGINIENSIS, & proinde de ipſius gente, familia, ſtirpe,
parentibus, patria, inſtitutione, ſtudiis & ſcriptis adoleſcentiæ, vitæ ſtatu, & ætate, quum
Seuerus Imperium iniit.

Porrò Q. (quod Auctori noſtro tribuerunt iam olim Vincentius Bellouacenſis, Tri-
themius, Politianus, & MS. cod.) Prænomen eſſe, norunt Antiquarij omnes, fortaſſis
quòd quincto loco natus eſſet, vtpotè quum Prænomina aut ab euentu aut ab auis, proa-
uis, ſeu atauis ferè vſurpari à Romanis ſoleant (in quorum locum hodie ſucceſſerunt pro-
pria cuiuſque nomina) quale eſt & illud: QVINCTA SEPTIMIA, quod inter præ-
nomina feminarum ab Onuphrio recenſetur. SEPTIMII, gentis eſt appellatio, quæ
apud Romanos primùm Regia, deinde plebeia, poſtremò Conſularis fuit & Patri-
tia. Imprimis enim inuenitur: SEPTIMIVS MESIVS ÆQVICOLARVM REX;
inde in variis Marmorum inſcriptionibus partim inter Epigrammata antiquæ Vrbis,
partim in Orthographia Aldi Manutij, feminarum appellationes: SEPTIMIA ANNIA
FL. HERATIA SEPTIMIA OCTAVILLA, SEPT. FELICISSIMA, SEPTI-
MIA EVRESIA, SEPT. SECVNDA, SEPT. EXORATA; & Ordinis Militaris vi-
rorum (quæ ad inſtitutum magis faciunt) T. SEPTIMIVS FELICISSIMVS CO-
HORTIS II. & L. FLAVIVS L. F. SEPTIMIVS AFER OCTAVIANVS C. V.
TVRM. II. EQVIT. ROM. XVIR STLITIBVS IVDICANDIS; &: L. SEPTIMIVS
ANTIGONVS MIL. COH. VI. PR. & T. SEPTIMIVS C. F. SER. TIVIA. TR.
MIL. denique L. SEPTIMIVS SEVERIANVS, & SEPT. CARITO V.P. Conſula-
riũ denique virorũ; ſub Iulio Cæſare Auguſto P. SEPTIMIVS; Traiano Cæſare SEPTI-
MIVS AGNIDINVS V.C. AGENS PER HISPANIAS V.C.P.T. VICESACRA CO-
GNOSCENS; ſub Marco Imper. SEPTIMIVS SEVERVS; ſub Imp. Vero L. SEPTI-
MIVS SEVERVS, M. SEPTIMII GETÆ F. poſtmodùm Imperator; ſub ipſo illo
Seuero D. CLODIVS SEPTIMIVS ALBINVS, cũ illo vti ſupradiximus Cæſ. appel-
latus; P. SEPTIMIVS M. F. GETA illius frater, Q. SEPTIMIVS PLAVTIANVS
Antonini filij ipſius, ſocer; & (mirũ de Antonino eius filio maiore natu, quòd SEPTIMII
appellationẽ prætermiſerit) P. SEPTIMIVS SEVERI AVG. F. GETA, IMP. CÆS.
AVG. De quorum gente an fuerit, etiã ipſe Afer, Auctor noſter, non ita conſtat; ipſe inte-
rim ſibi ipſi his verbis id nominis tribuit: *Pax & gratia à Domino noſtro Ieſu redundet, cum* SE-
PTIMIO TERTVLLIANO, *cuius hoc opuſculum eſt*; hinc & à Lactantio Inſtit. diuin. l. 5.
c. 1. & à B. Hieron. 128. Epiſt. ad Fabiolam, SEPTIMIVS TERTVLLIANVS appellatur;
quibus etiam cõſentiunt Trithemius, Politianus, & MS. excuſique hactenus codices om-
nes. FLORENTIS cognomen, familiam quidem certam gentis Septimiæ ſignificat,
ſed quæ apud Romanos fuit incognita; adtribuitur tamen Auctori non modò in excuſis,
ſed & MS. codicibus, ac iam olim à Trithemio & Politiano. TERTVLLIANI nomine
præter alios qui illius mentionem faciunt ſcriptores omnes, non modò verbis iam cita-
tis, ſed etiam hiſce ſeipſum appellat: *Tantum oro, vt quum petitis, etiam* TERTVLLIANI
peccatoris memineritis; &: *memento in orationibus tuis* TERTVLLIANI *ad hæc exhortantis*. Quod
videtur deriuatitium à Tertullo, ſicuti Octauiani ab Octauio, & Septimini à Septimio,
& ſtirpem ſignificare familiæ Florentum. De qua fortaſsis eſt quæ exſtat Montuni ad
S. Mauritium, ac Mediolani ad S. Victorem porta Vercellenſi hæc inſcriptio: C. SAR-
TORIVS L. F. OVF. TERTVLLIANVS VETERANVS. LEG. XI. CVRA-
TOR CIVIVM ROMANORVM MOGVNTIACI, ſeu MVNGOTIARII. Hoc ſal-
tem conſtat ex Euſeb. Chronico & B. Hieronym. Cat. Scriptorum Eccleſ. TERTVL-
LIANVM noſtrum Afrum fuiſſe, Centurionis Proconſularis filium; quod etiam ad-
firmant B. Iſidorus, Ven. Beda, Nicephorus, Freculphus Lexouienſis, Marianus
Scotus, Ado, & Vincentius Bellouacenſis. Patriam Carthaginem indicat agno-
men CARTHAGINIENSIS, in quo etiam illi conſentiunt, quum dicunt *prouinciæ A-
fricæ, ciuitatis Carthaginienſis*, ſicuti & B. Optatus Mileuitanus lib. 1. aduerſus Parmenianum,
&

Tom. 2. Lib. de Vel. virg. c. vlt. num. 140.

Tom. 3. Lib. de Bapt. ca. vlt. n. 142.

Tom. 5. Lib. de Exhort. Caſt. cap. vlt. n. 74.

& nominatim Nicephorus, quum Carthagini in Africa ortum ſcribit. Quid? quòd ipſe
Auctor id ſatis ſupérque indicet initio Libri de Pallio: *Principes* (inquit) *ſemper Africæ, viri*
Carthaginienſes, vetuſtate nobiles, nouitate felices. Tamen & vobis habitus aliter olim Tunicæ fuere, & Tom.1.Lib.
quidem in feminis. in viris autem Pallij extrinſecus habitus. Vobis verò poſt iniuriæ beneficium. poſt de Pall.ca.
Gracchi obſcœna omina, poſt trinas Pompeij aras, & longas Cæſaris moras; vbi mœnia Statilius impo- 1.num.2.
ſuit, ſollemnia Sentius Saturninus enarrauit, quum concordia iuuat, Toga oblata eſt. Pallium tamen ge-
neraliter veſtrum, immemores etiam, denotatis. Equidem haud miror præ documento ſuperiori. Nam &
Arietem illa dicitur Carthago ſtudiis aſperrima belli prima omnium armaſſe. Quum tamen vltimarent
tempora patriæ (en *patriam Carthaginem* vocat) *& Aries iam Romanus in muros quondam ſuos au-*
deret, ſtupuere illicò Carthaginienſes vt nouũ extraneum ingenium. Tantũ æui longinqua valet mutare ve-
tuſtas. Sic denique nec Pallium agnoſcitur. Hæc paulò prolixiùs, ob opinionem Vadiani, qui in
Carta Paleſtinæ patriam illi adſignat Municipiũ quoddam iuxta Aras Philenorũ fratrum.

Atqui TERTVLLIANI qualis felix fuerit inſtitutio, Libri eius aduerſus Gentes te-
ſtantur, qui (B. Hieron. teſte Epiſt. ad Magnum) cunctam ſæculi continent diſciplinam, è
quibus vel ſolis conſtat omnes illum Auctores euoluiſſe, Hiſtoricos, Poëtas, Grammati-
cos; de Iureconſultis verò res notior eſt, quàm vt probatione ſit opus; de Medicis & Phi-
loſophis idipſum ex libro de Anima colligere eſt. Quorum omnium Catalogum in ſuas
claſſes diſtributum reperiet Lector inter Indices noſtros, tam Græcorum quàm Latino-
rum. Hinc à Lactantio dicitur in omni genere litterarum peritus; ab Euſebio legum & re-
rum Romanarum peritia clarus; à B. Hier. acris & vehementis ingenij vir eruditiſſ. quo
nihil eruditius, nihil acutius, & eloquentiſſimus; à B. Auguſtino diſertiſsimus, qui buccis
ſonantibus orationem inflauerit; à Nicephoro eloquentia admodum pollens, acris & in-
genioſus admodum. Quæ omnia latiùs multo proſequitur Vincentius Lirinenſis: Hic
(inquit) apud Latinos noſtrorum omnium facilè princeps iudicandus. Quid enim hoc vi-
ro doctius? quid in diuinis atque humanis rebus exercitatius? Nempè omnem Philoſo-
phiam, & cunctas Philoſophorum ſectas, auctores adſertoréſque ſectarum, omnéſque eo-
rum diſciplinas; omnem hiſtoriarum & ſtudiorum varietatem mira quadam mentis capa-
citate complexus eſt. Ingenio verò nónne tam graui & vehementi excelluit, vti nihil ſibi
penè ad expugnandum propoſuerit; quod non aut acumine irruperit, aut pondere illiſe-
rit? Iam porrò orationis ſuæ laudes quis exequi valeat? Quæ tanta, neſcio qua, rationum
denſitate conſerta eſt; vt, ad conſenſum ſui, quos ſuadere non potuerit, impellat; cuius
quot penè verba, tot ſententiæ ſunt; quot ſenſus, tot victoriæ. Quamquam interim expe-
rientia ipſa conuicti fateamur neceſſe ſit, quod de eo ſcribit Lactantius, parum eſſe faci-
lem, minus comptum, & multum obſcurum; & iuxta B. Hieronymum, crebrum qui-
dem in ſententiis, ſed difficilem in eloquendo; vt non mirum ſit, ſtilum eius & aliorum
etiam Afrorum facilè potuiſſe diſcerni à Nepotiano (vti in Vita eius teſtatur idem B.
Hieronymus) Minutij Felicis dico, B. Cypriani, Arnobij, Lactantij, Victorini. Obſcu-
ritatis verò ſtili præcipuam cauſſam adnotauit alicubi Rhenanus, quòd ex Græcorum
Auctorum aſsidua lectione adeò Græcas loquendi formulas imbiberit, vt etiam Latinè
ſcribens, illarum obliuiſci nequiret. Et verò ſcripſiſſe eum quædam in adoleſcentia, at-
que adeò ante fidem Chriſti ſuſceptam, idem B. Hieronymus locuples teſtis eſt. Nam eſt
(inquit lib. 1. adu. Iouin.) huius loci nuptiarum anguſtias deſcribere, & quaſi in communi-
bus locis Rhetorico exſultare ſermone. Certè & TERTVLLIANVS, *quum adhuc eſſet ado-*
leſcens, luſit in hac materia. Cuius Libri argumẽtum & titulum idem Epiſt. 22. ad Euſtoch.
recenſet: Si tibi placet (inquit) ſcire, quot moleſtiis virgo libera, quot vxor adſtricta ſit,
legas TERTVLLIANVM AD AMICVM PHILOSOPHVM. Quo fit vt caſtitatem, *To.4.operũ*
quam toto vitæ tempore vſqueadeò commendatam habuit, etiam iam inde ab illo obſer- *Tertull.*
uatam cenſeamus. Atque adeò non tã ſuo quàm aliorũ nomine, exempli gratia, dictum in- *T.3. Lib.de*
telligimus illud Auctoris: *Ego me ſcio neque alia carne adulteria cõmiſiſſe, neque nunc alia carne ad* *Reſu. car.c.*
continentiã eniti. Coniugiũ tamen iniiſſe TERTVLLIANVM ex Libris duobus ad Vxorem *59.n.412.*
perſpicuum eſt: fortaſsis quòd nondũ ſublatæ eſſent Papia Poppæa & Iulia leges, quæ libe- *T.2. Li.1.et*
ros ſuſcipi cogebant (vti ipſe fatetur) & cœlibes & orbos vetabant ex teſtamẽto ſolidũ ca- *2.ad Vxor.*
pere; de quibus per Seuerũ Imp. ſublatis infrà latiùs. Quarum Legũ conſtitutio præſcribẽs *Tom.1.A-*
matrimoniis certam ætatem, vtpotè iuxta Platonem anni XXXV. noſtram confirmat cõie- *polog. c. 4.*
cturã, quòd ante fidẽ matrimoniũ contraxerit, quamquã tamen liberorũ eius nulla vſpiam *n.52. et T.*
mentio. Scribitur autem à Trithemio apud Carthaginem aliquot annis, Rhetoricam glo- *5.l.de Mon.*
c.16.n.123.
& 124.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

rioſè docuiſſe; poſtea & Oratorem fuiſſe ſeu cauſſarum Aduocatum mox comprobabi-
mus. Iureconſultum etiam fuiſſe conſtat ex variis, quibus vtitur, phraſibus & I C. vocibus,
fortaſſis Romæ præceptore vſus eſt Serbidio Scæuola; ſtudiorum collega & Seuero Im-
per. & Æmilio Papiniano, ætate tamẽ minor Seuero, qui natus fuit anno Domini CXLVI.
vt quadragenarius fuerit initio Imperij illius. Inde enim ad finem vſque Imperij ipſius &
filij eius Antonini Caracallæ, ſub quibus Auctor floruit, anni efficiuntur XXIIII. aut cir-
citer, & ſic ſimul conſtituuntur LXIII. ætatis TERTVLLIANI, à quo anno (quem clima-
ctericum vocant Medici) decrepita ætas, ad quam vſque vixit, exordiri ſolet. Pro quo
facit quod B. Hieron. & Nicephorus poſt mediam ætatem in hæreſim Montani lapſum
ſcribunt, nempè noſtra quidem ſententia circa annum ætatis eius quinquageſimum ter-
tium, anno Seueri XV. toto ante obitum decennio. Verùm de his plus ſatis. Iam ad Hi-
ſtoriam pergamus annorum illorum XXIIII.

Anno igitur Domini CLXXXXIIII. C. SOSIO FALCONE & C. IVLIO FRV-
CTO CLARO COS. S. Victoris filius F. Afri Romani Pontificis an. VIII. Imp. Cæſ.
L. Septimij M. F. Afri, Pij, Pertinacis, Auguſti anno I. TERTVLLIANVS adhuc
ethnicus cauſſarum patronum agebat Carthagini; quod comprobatur his ipſius verbis
Tom. I. Lib. quæ ſub Pallij perſona de ſe ſcripſit, iam Chriſtianus factus: *Ego* (inquit) *nihil foro, nihil*
de Pall. ca. *campo, nihil curiæ debeo, nihil officio aduigilo; nulla roſtra præoccupo, nulla prætoria obſeruo, cancel-*
5. num. 98. *los non adoro, ſubſellia non contundo, Iura non conturbo, cauſſas non elatro. Plus togæ læſere Remp.*
quàm loricæ. Certè ethnicum ſe fuiſſe ipſe fatetur, agens de iudicio extremo, vita &
Ibid. Apo- igne æternis, & ſuſcitatione defunctorum: *Hæc* (inquit) *& nos riſimus aliquando, de ve-*
log. cap. 18. *ſtris fuimus. Fiunt, non naſcuntur Chriſtiani.* Apud Auctorem verò quædam ad annum hunc
num. 262. pertinentia reperire eſt. Imprimis de cæde Imp. Cæſ. P. Heluij, P. F. Pertinacis occiſi
Ibid. Apol. V. Kal. April. illud Apologetici: *Vnde qui faucibus exprimendis palæſtricam exercent? Vnde qui*
cap. 35. nu. *armati palatium irrumpunt, omnibus Stephanis atque Partheniis audaciores? De Romanis, ni fallor,*
475. & vtpote qui in foribus palatij ab armatis Prætorianis militibus interfectus ſit, factione
476. Læti Præfecti prætorio, eiuſdem, cuius iuſſu Commodus Imper. non multo antè à
Narciſſo athleta, cum quo ille ſolebat in palæſtrica exerceri, ſtrangulatus fuerat. Deinde
de Imp. Cæſ. Peſcennio Nigro, qui, occiſo iuſſu Senatus Imp. Cæſ. M. Didio M. F.
Commodo Seuero Iuliano Auguſto, exante diem Kal. Maias Imperium inuaſerat, il-
Ibid. num. lud eiuſdem loci: *Planè ceteri ordines pro auctoritate religioſi ex fide nihil hoſticum (aduerſus Cæſa-*
472. *rem) de ipſo Senatu, de equite, de caſtris, de palatiis iſtic ſpirant. Vnde Caſſij & Nigri?* Quorum prius
ad Auidium Caſſium refertur; qui, ex familia Caſſiorum C. Iulij Cæſaris interfectorum,
& Antonino Pio & Marco ac Vero Impp. principatus extorquere conatus fuit. Alterum
Ibid. num. ad Nigri conſpirationem aduerſus Seuerum Imp. *Iam & ſolemnia Cæſarum* (qualia etiam
461. 462. Kal. Iuniis in auguratione noua Seueri, qui antea Idibus Maij ab exercitu Imperator
463. 464. dictus fuerat, celebrata ſunt) ibidem in hæc verba deſcribit: *Cur die læto non laureis poſtes*
466. 467. *obumbramus, nec lucernis diem infringimus?* & paulopòſt: *Ipſos Quirites, ipſam vernaculam ſeptem*
468. 469. *collium plebem conuenio; an alicui Cæſari ſuo parcat illa lingua Romana? Teſtis & Tiberis, & ſcholæ*
470. *beſtiarum. Iam ſi pectoribus ad tranſlucendum, quandam ſpecularem materiam natura obduxiſſet, cu-*
ius non præcordia inſculpta apparerent noui ac noui Cæſaris ſcenam in Congiario diuidundo præſidentis?
etiam illa hora, qua adclamant: De noſtris annis tibi Iupiter augeat annos. Hoc enim indicant He-
rodianus lib. 2. inter cetera ſcribens: Milites Prætorianos relictis armis pomparum ha-
bitu laureatos proceſſiſſe; & Spartianus ac Faſti Conſulares, dum XXX. poſtquàm in vr-
bem venerat die, exante diem Kal. Iulias, profectum ſcribunt Seuerum in Orientem con-
tra Nigrum tyrannum, datis priùs plebi *Congiario*, & Donatiuo Militibus; denique & hæc
numiſmatis inſcriptio: IMP. CÆS. L. SEPT. SEV. PERT. AVG. COS. LI-
BERALITAS AVGVSTI. Quò pertinet etiam quod prætermittitur: *Focos & thoros in*
publicum educere, vicatim epulari, ciuitatem tabernæ habitu obolefacere, vino lutum cogere. Ad hunc
præterea annum pertinere cenſemus illud lib. ad Scapulam: *Ipſe etiam Seuerus pater Antoni-*
Tom. I. Lib. *ni, Chriſtianorum memor fuit. Nam & Proculum Chriſtianum, qui Torpacion cognominabatur, Eu-*
ad Scap. ca. *hode procuratorem, qui eum per oleum aliquando curauerat, requiſiuit, & palatio ſuo habuit vſque ad*
4. num. 32. *mortẽ eius; quẽ & Antoninus optimè nouerat, Chriſtiano lacte educatus.* Nã morbũ illi grauem cõ-
33. 34. 35. tigiſſe initio Imperij, ex Ælio Lãpridio vel inde patet, quòd quũ filij ſui id ętatis non habe-
& 36. rẽt, vt imperare poſſẽt, Seuerus ſe id in animo habuiſſe ſcripſerit, vt ſiquid ſibi fortè huma-
nitùs accidiſſet, Niger Peſcẽnius & Clodius Albinus ſuccederẽt; quorũ ille occiſus fuit an-
no

no ſequenti. Et quum (ſicuti infrà latiùs) anno ipſius IIII. Antoninus annum agens deci-
mumtertium Cæſ. Aug. appellatus ſit, oportebit huc referre, quod de illius ſcribit educa-
tione Auctor. Cui ſimile eſt illud de illo Spartiani: Si quando feris obiectos damnatos vi-
dit, fleuit, aut oculos auertit. Septennis puer, quum colluſorem ſuũ puerum ob Iudaicam
religionem grauiùs verberatum audiſſet, neque patrem ſuum, neque patrem pueri, neque
auctorem verberum diu reſpexit. *Chriſtiano verò lacte educatum*, ex eo confirmatur, quòd
Lugduni natus ſit vbi vigebat fides Chriſtiana.

Anno Domini CLXXXXV. IMP. CÆS. L. SEP. SEV PERT. AVG. II. ET
D. CLODIO SEPT. ALBINO CÆSARE II. COS. anno IX. S. Victoris Romani
Pontificis, & ipſius Seueri II. adhuc Carthagini Cauſſarum fuiſſe aduocatum TERTVL-
LIANVM veriſimile eſt. Ad hunc autem annum referri debet illud ipſius lib. ad Scapulã:
Sic & circa Maieſtatem Imperatoris infamamur, tamen numquam Albiniani nec Nigriani vel Caßiani
inueniri potuerunt Chriſtiani; ſed iidem ipſi, qui per Genios eorum in pridie vſque iurauerant, qui pro ſa- Tom.1.Lib.
lute eorum hoſtias & fecerant & vouerant, hoſtes eorum ſunt reperti. Hoc enim anno Imper. Cæſ. ad Scap.ca.
C. Peſcennius Niger Iuſtus Auguſtus occiſus eſt apud Cyzicum, ſiue Iſſicum iuxta Hero- 2. num.8.
dianum; quo facto mox Seuerus eos Senatores occidit, qui Nigri partes ſecuti fuerant, & & 9.
cum Nigro militauerant Ducum aut Tribunorum nomine, alióſque omnes exceptis Mi-
litibus, quos impunitate propoſita recepit; Antiochenis priuilegia & Neapolitanis ius ci-
uitatis eadem de cauſſa ademit. Aliquot deinde Barbarorum Reges (iuxta Onuphrium)
qui Nigro fuerant auxilio, à Seuero victi ſunt; quare ipſe IMP. II. III. & IIII. appel-
latus eſt, quos omnes Nigrianos Auctor noſter appellat. Quod poſtremum, confirmat
noſtram ſententiam de Arabibus, Parthis, & Adiabenis hoc anno deuictis; atque adeò
huc pertinent Inſcriptiones Numorum & Marmorum antiquæ ſuprà citatæ, & proinde
illud Auctoris: *barbari excluſi*. Et verò Conſtitutiones his Coſſ. editæ titulo Seueri & An-
tonini Augg. datæ v. Kal. Martij, xj. Kal. Maij, Nonis Iuliis, VI. Kal. Oct. & xj. Kal. No- Tom.1.Lib.
uemb. confirmant quod ſupradiximus de Antonino Imperij conſorte ab initio; quæ ex- de Pall.c.2.
ſtant Cod. Lib. 8. T. 14. l. 1. lib. 6. T. 2. l. 2. lib. 2. Tit. 1. l. 2. lib. 2. T. 24. l. 1. & lib. 8. T. 16. l. 1. num. 41.
Ad hunc annum pertinere cenſemus, cuius ex Euſebio ſuprà meminimus, bellum Iudai-
cum & Samariticum, de quo etiam Freculphus Lexouienſis, vnde & Iudaicum ei obla-
tum fuiſſe. Quò videtur ex parte reſpicere Auctor de Iudæis agens: *Diſperſi* (inquit) *pala-*
bundi, & cœli & ſoli ſui extorres vagantur per orbem, ſine homine, ſine Deo Rege; quibus nec aduena- Tom.1.A-
rum iure terram patriam ſaltem veſtigio ſalutare conceditur. Vnde cõiicio belli illius occaſionem, polog.c.21.
quòd Iudæam vellent repetere, qua illis ab Hadriano Imp. interdictum fuerat. Huc etiam num. 306.
referendum quod ſcribit Nicephorus Eccleſ. hiſt. lib. 5. cap. 2. Seueri Imperij initio ſatis
» bono loco res noſtræ fuere, indiéſque fidei profeſſio augmenta ſua cœpit, eorum quos
» recenſuimus Eccleſiaſticorum doctorum ſcriptis atque doctrinis eam prouehentibus, íd-
» que in maximis quibuſque potiſsimùm vrbibus; nimirùm Alexandriæ, Antiochiæ, Æliæ,
» & per Palæſtinam omnem, Epheſi, Cæſareæ, & Occidentem verſus Theſſalonicæ, Athe-
» nis, Corinthi, in Galliis, & Romæ maximè. Vniuerſæ enim multitudines & domus totæ
» ad fidem accedebant; quiduis facere & pati paratæ; quàm vt quidquam contra religio-
» nem noſtram agerent aut nouarent. Qua occaſione etiam recenſendi hîc veniunt, quo-
rum tum ille, tum Euſebius meminerunt huius ætatis Eccleſiaſtici ſcriptores, maximè
quum ipſorum ſcriptis & doctrinis hauddubiè acceptam debeat ſuam conuerſionem Au-
ctor noſter. Apud Alexãdriam Demetrius Epiſcopus duodecimus ac Presbyteri Panthe-
nus, & eius diſcipulus Clemens Alexandrinus, Antiochiæ 9. Epiſc. Serapio, Hieroſoly-
morum 34. Gordius, Cæſareæ Paleſtinæ Theophylus, Epheſius Polycrates, Ponticus Pal-
mas, Berillus, & Bachilus Corinthij, in Africa Carthagini Agrippinus, Lugduni Gallia-
rum S. Irenæus, Romæ denique S. Victor Pontifex. Atque adeò hinc confirmatur noſtra
ex MS. cod. lectio apud Auctorem: *Quales ergo Leges iſtæ, quas aduerſum nos ſoli exercent impij;*
iniuſti, turpes, truces, vani, dementes; quas nullus Pius, nullus Seuerus impreßit. nempè vſque ad id Ibid. cap.5.
temporis quo Apologeticum edidit. nu. 65.70.

Anno Domini CLXXXXVI. Q. FLAVIO TERTVLLO & T. FLAVIO CLE- & 71.
MENTE COSS. S. Victoris Romani Pontificis anno x. & Seueri III. TERTVLLIA-
NVS fidei Chriſtianæ, mea quidem ſententia nomen dedit, Imperio iam prorſus pacato;
cum Seuero Imperantibus Antonino eius filio & Clod. Albino Cæſaribus, quod adeò Tom.1.Lib.
Triplex Imperium vocat verbis ſuprà citatis, quò Lectorem remittimus; complura enim illic de Pall.c.3,
num. 41.

reperiuntur quæ ad hunc annum pertinent. Id tamē non initio, ſed ſub huius anni finem: *Ibid.n. 42.* *eradicato iam omni aconito hoſtilitatis*; vtpotè poſt excidium Byzantinum, quæ vrbs Herodiano, Zonara, & Michaële Glyca teſtibus, poſt triennij obſidionem, cœptam anno primo Seueri, adhuc viuente Nigro, tandem fame capta eſt, & libertate omni adempta Perinthiis (qui multa à Nigro paſſi fuerant) adiudicata eſt, etiam mœnibus euerſis, in vici formam redacta. *Tom.1.Lib. ad Scap. c. 3.nu.20.* Cuius etiam Auctor meminit: *Cæcilius*, inquit, *Capella in exitu Byzantino; Chriſtiani gaudete, exclamauit*. Occaſionem ſuæ conuerſionis ipſe, quantum apparet, indicat ex teſtimonio alicuius Dei, qui à Chriſtianis adiuratus dæmonem ſe confitebatur: *Ibid. Apol. c.23.n.371.* *Hæc teſtimonia* (inquit) *Deorum veſtrorum Chriſtianos facere conſueuerunt, qua plurimùm illis credendo, in Chriſto Domino credimus. Ipſi litterarum noſtrarum fidem accendunt, ipſi ſpei noſtræ fidētiam ædificant.* Neque tamen inde ſolummodò, ſed & ex fide ſcripturarum ſacrarum, quarum fidem Dij ſuo teſtimonio adprobabāt. Maximè quòd illarum auctoritatem (vel ipſo teſte iam Chriſtiano) ſumma antiquitas vindicaret, vtpotè quum: *Ibid. c.19. num.273. 274.275. 276.277.* *omnes ſubſtantias, omnéſque materias, origines, ordines, venas veterani cuiuſque ſtyli; gentes etiam pleraſque & vrbes inſignes, hiſtoriarum cauſſas & memoriarum; ipſas denique effigies litterarum, indices cuſtodéſque rerum; ipſos Deos, ipſa templa & oracula & ſacra vnius Prophetæ Moyſei ſcrinium ſæculis aliquot anteuerterit.* Quum etiam illarum Maieſtatem diuinam prædictionum veritas comprobaret: *Ibid. c.20. num.296.* *Quidquid enim*, inquit, *agitur, prænunciabatur. Quòd terræ vorant vrbes, quòd inſulas maria fraudant, quòd externa atque interna bella dilaniant, quòd regnis regna compulſant; quòd fames & lues, & locales quæque clades & frequentiæ plerumque mortium vaſtant, & quòd etiam officia temporum & elementorum munia exorbitant, quòd & monſtris & portentis naturalium forma turbatur, prouidēter ſcripta ſunt* (nempè Matth.25.) *Dum patimur, leguntur; dum recognoſcimus, probātur.* De quibus omnibus latiùs, & lib. de Pallio cap.2. & eiuſdem Apolog. cap. 40. quò & ad Adnotat. noſtras Lectorem remittimus. Hic dumtaxat addemus, adludere illum inter cetera ad *luem* maximam Romæ & in multis Prouinciis ac terræmotum, quo corruit Smyrna vrbs Aſiæ, quæ recenſet Euſeb. in Chronicis ſub Marco & Vero Impp. & fulmen quod ſub Commodo in Capitolium ruens Bibliothecam inflammauit, & bella eius ætatis ciuilia, quorum iam meminimus. *Tom.1.Lib. ad Scap.c.3. num. 13.* Item ad *famem*, de qua lib. ad Scap. in hæc verba: *Sicut & ſub Hilariano præſide, quum de areis ſepulturarum noſtrarum adclamaſſent: Areæ non ſint; areæ ipſorum non fuerunt; meſſes enim ſuas non egerunt.* *Ibid.nu.15. & 16.* Denique ad *portentum*, de quo ibidem: *Nam & ſol ille in conuentu Vticenſi, extincto penè lumine adeò portentum fuit, vt non potuerit ex ordinario deliquio hoc pati, poſitus in ſuo hypſomate & domicilio.* Et verò, ſcripta quoque multorum à Chriſto Patrum aduerſus Gentes conuerſioni cauſſam dediſſe ſentimus, ad quæ adludit alibi: *Ibid. Lib. de Teſtim. Animæ c. 1.num. 2.* *Nonnulli*, inquit, *quibus de priſtina litteratura, & curioſitatis labor & memoriæ tenor perſeuerauit, opuſcula penes nos condiderunt, commemorantes & conteſtificantes in ſuggillationem & originem & traditionem & ſententiarum argumenta; per quæ recognoſci poſſit, nihil nos aut nouum, aut portentoſum ſuſcepiſſe, de quo non etiam communes litteræ ad ſuffragium nobis patrocinentur, ſi quid aut erroris eiecimus, aut æquitatis admiſimus.* Inter quos commemorandi Quadratus, Ariſtides, Anaxagoras, Melito, Theophylus Antiochenus, Apollinarius, Tatianus, Clemens Alexandrinus, & Apollonius Senator; denique ab Auctore alicubi citati *Tom.3.Lib. adu. Valēt. cap.5.num. 41.42.& 43.* *Iuſtinus Philoſophus & Martyr, Miltiades Eccleſiarum Sophiſta, & Irenæus omnium doctrinarum curioſiſſimus explorator.* Quibus omnibus euoluendis & ante & poſt fidem ſuſceptam ipſum adlaboraſſe, vel ex Apologetico patet, in quo ſubinde illos ad verbum ferè imitatur. His omnibus adminiculis ad Chriſti fidem conuerſus, & iam initiatus, quum pallium Chriſtianum indutus (ſicuti antea etiam adtigimus) inconſtantiæ notaretur ab amico, quòd à *Toga* tranſiſſet *ad Pallium*, Orationem habuit Carthagini (quam Librvm de Pallio inſcripſit) qua, & Pallij vetuſtatem, ſimplicitatem, facilitatem, libertatem ſine cura, Philoſophicam grauitatem & ſanctitatem commendat; & vitio ſibi dari non debere, variis exemplis oſtendit, quòd habitum verterit. Qua occaſione & libidinum varia genera, quibus natura mutetur, & Matronarum cultum indecentem inſectatur, & fori Iudicum militum vitiis, tum ambitioni & gulæ cauterem adigit. Atqui his Coſſ. data Conſtitutio Seueri & Antonini v. Idus Martias, quæ exſtat D. Lib. 9. Tom. 1. lib. 1. iterum confirmat noſtram ſententiam de Antonino filio Imperij conſorte.

Anno Domini CLXXXXVII. C. Domitio Dextro II. et L. Valerio Messala Thrasia Prisco cos. S. Victoris Papæ Romani Anno xj. & Seueri IIII. Tertvllianvs iam Chriſtianus, quibus ſe occupationibus totum dediderit, ſcripta eius, de quibus poſtea, plus ſatis ſuo confirmant teſtimonio. Ex quibus

bus imprimis conſtat ita verſatum fuiſſe in ſacrarum lectione litterarum, ita memo-
riæ omnia & ſingula ſcripturarum loca commendaſſe, vt vel vnica periodo ſubinde
complura complexus ſit; ſicuti ex ſcripturarum Indice noſtro, collatione cum Aucto-
re facta, facile eſt deprehendere. In illis autem citandis editionem ſequitur vbique LXX.
Interpretum quod ad vetus Inſtrumentum adtinet; iuxta quod *per Eſdrâm* (vel ipſo te-
ſte) *conſtat reſtauratum*; ídque non in Pentateucho Moyſi duntaxat, aliiſque libris hi- *Tom. 2. lib. de Hab.*
ſtoricis, ſed & in Prophetarum vaticiniis: *Quos enim* (inquit) *diximus prædicatores, Prophe-* *mulieb. c. 3.*
tæ de officio præfandi dicuntur. Voces eorum, itémque virtutes, quas ad fidem Diuinitatis edebant, in the- *num. 33.*
ſauris litterarum manent, nec iſtæ nunc latent. Ptolemæorum eruditiſſ. (*quem Philadelphum ſuperno-* *Tom. 1. Apolog. c. 18.*
minant) *& omnis litteraturæ ſagaciſsimus; quum ſtudio Bibliothecarum Piſiſtratum* (*vt opinor*) *æmu-* *num. 263.*
laretur; inter cetera memoriarum, quibus aut vetuſtas, aut curioſitas aliqua ad famam patrocinaba- *264. 265.*
tur, & ſuggeſtu Demetrij Phalerei Grammaticorum tunc probatiſsimi, cui præfecturam mandauerat, *266. 267.*
Libros à Iudæis poſtulauit, proprias ſcilicet atque vernaculas ſcripturas, quas ſoli habebant. Ex ipſis enim *268. 269.*
& ad ipſos ſemper Prophetæ perorauerant, ſcilicet ad domeſticam Dei gentem ex patrum gratia. Hebræi *270. &*
retrò, qui nunc Iudæi. Igitur & litteræ Hebrææ, & eloquium. Sed ne notitia vacaret, hoc quoque *271.*
Ptolemeo à Iudæis ſubſcriptum eſt, Septuaginta duobus Interpretibus indultis; quos Menedemus quoque
Philoſophus de ſententiæ communione ſuſpexit. Adfirmauit hæc vobis etiam Ariſtæas, ita in Græcum
ſtylum ex operto monumenta reliquit. Hodie apud Serapæum Ptolemæi Bibliothecæ cum ipſis Hebraicis
litteris exhibetur. Quæ paulò prolixiùs citauimus, aduerſus eos qui auctoritatem LXX. Inter-
pretum eleuare non verentur. In nouo verò Teſtamento non tam Latinis tranſlatis, quàm
Græcis veteribus codicibus vſum Auctorem, Græcè doctiſſimum, ex verſione eius pe-
culiari ab aliis omnibus multum ſubinde diuerſa, manifeſtum fit; quam adeò diſcrepan-
tiam in gratiam Profeſſorum ſacrarum litterarum vbique adnotauimus. Quam iam olim
etiam indicauit B. Ambroſius, ſiue quiſquis Auctor eſt Comment. in Epiſt. Pauli ad cap. 5.
Rom. Conſtat (inquit) quoſdam Latinos olim de veteribus Græcis tranſlatis codicibus,
quos incorruptos ſimplicitas temporum ſeruauit & probat. Poſtquàm autem diſcordia
animis diſſidentibus & hæreticis perturbantibus torquere quæſtiones cœperunt, multa
immutata ſunt ad ſenſum humanū, vt hoc cōtineretur in litteris, quod homini videretur.
Vnde & ipſi Græci diuerſos codices habent. Illud autem verū arbitror, quando & ratio, &
hiſtoria, & auctoritas obſeruatur. Nam hodie quæ in Latinis reprehēduntur codicibus, ſic
inueniuntur à veteribus poſita, TERTVLLIANO, Victorino, & Cypriano. Hactenus ille.
Atqui verſabatur præterea noctu diúque Auctor noſter, in perſcrutandis non modò quos
ſuprà adduximus Apologiarū pro fide Chriſtiana Auctoribus, ſed & aliis haud dubiè Scri-
ptoribus Eccleſiaſticis, præter Apollonium Senatorem & B. Victorem, Græcis omnibus.
Philonem dico, Ioſephum (quem vocat *Antiquitatum Iudaicarum vernaculum vindicem*) Apio- *Tom. 1. Apolog. c. 19.*
nem, & Egeſippum Iudæos, Clementem Romanum, ac S. Polycarpum (quorum illum *num. 292.*
Romanorum à Petro, hunc *à Ioanne Smyrnæorum Epiſcopos ordinatos* agnoſcit) S. Ignatium An- *Tom. 3. lib.*
tiochenum, S. Dionyſium Areopagitam Galliarum, Papiam Hierapolitanum, Epiſco- *de Præſcr.*
pos; Agrippam Caſtorem, Dionyſium Corinthiorum, Pinitum ac Philippum Creten- *adu. hær. c.*
ſes Epiſcopos; Muſanum, Modeſtum, Panthenum Alexandrinum, Rhodonem Aſianum, *32. nu. 186.*
Serapionem & *Proculum* quendam, quem vocat *eloquentiæ Chriſtianæ dignitatem*, de quo po- *& 185.*
ſtea latiùs. Sextum denique Appionem, Candidum, Arabianum, Maximum, & Hera- *Tom. 3. lib.*
clitum. Quibus adiicio primos illos ceteros Pontifices Romanos *in Petri cathedra ſucceſſo-* *adu. Valet.*
res, quorum exſtant Decretales, quorúmque *cum Lino & Cleto* Auctor meminit, *Anacle-* *t. 5. n. 44.*
tum, Euariſtum, Alexandrum, Sixtum, Theleſphorum, Hyginum, Pium, Anicetum. Soterem *Tom. 4. lib.*
item (quem, quòd occaſio ſeſe non offerret, prætermiſit) & *Eleutherum*, quem *benedictum* *3. Carm. ad.*
nuncupat. Quos omnes Græcè ſcripſiſſe, ex eodem ſtylo Latino, qui interpretis eiuſdem *Marc. c. 9.*
videtur, cenſeo; vtpotè, qui melius Græcè nouerint, ſicut etiam S. Irenæus, quàm Latinè. *nu. 26. 27.*
Quo fit, vt (vel Rhenano adnotante) nemo mirari debeat Græcam Auctoris loquendi *28. 29.*
conſuetudinem, quum etiamſi qui in Latinam linguam tranſlati eſſent, mallet ex fonti- *Tom. 3. lib. de Præſcr.*
bus bibere (quod aiunt) quàm ex lacunis. Atqui hoc primùm anno quidam ſcribunt Idib. *adu. hær. c.*
Maij die Natalitio Imperij à Seuero Imp. appellatum Cæſarem Aug. filium eius Antoni- *30. nu. 167.*
num, apud Viminatium priuſquàm in bellum contra Albinum proficiſceretur. Verumta-
men etiam ab initio Auguſtum olim fuiſſe nuncupatum, patet ex Reſcriptis præceden-
tium annorum nomine Seueri & Antonini Augg. Conſpirationis interim Albini aduer- *Tom. 1. Apolog. c. 35.*
ſus Seuerum hoc anno factæ meminit etiā Auctor in hæc verba, *vnde Caſsij, Nigri, & Albini.* *num. 473.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Anno Domini CLXXXXVIII. AP. CLAVDIO LATERANO ET M. MARIO
M.F. TITIO RVFINO COSS. S. Victoris Romani Pontificis Anno XII. Seueri Imp.
Tomo quar- V. TERTVLLIANVM veriſimile eſt memoriæ exercendæ gratia conſcripſiſſe Carmine
to Oper. Ter. GENESIN & SODOMAM, immò mea ſententia integrum ſacrorum Bibliorum vete-
ris Teſtamenti hiſtoriam; vtpotè quum & prior illorum mutilus ſit, & ex initio poſterio-
ris ſatis videatur etiam deſcripſiſſe orbis vniuerſi diluuium. Atque adeò etiam Carmen il-
lud AD SENATOREM EX CHRISTIANA FIDE AD IDOLORVM SERVI-
TVTEM REVERSVM, & LIBROS QVINQVE ADVERSVS MARCIONEM
CARMINE, AC DE IVDICIO DOMINI LIBRVM. Hoc verò anno ad XI. Kal.
Martias Imp. Cæſ. D. Clodius Septimius Albinus Auguſtus prælio ab Imp. Seuero victus
& occiſus eſt; idque apud Lugdunum; quæ quòd illum antea recepiſſet (Herodiano teſte)
& direpta & incenſa eſt; in qua expeditione, vti ex variis Inſcript. conſtat. Imp. VIII. IX.
& X. adpellatus eſt. Quo iam expugnato, omnes imprimis Galliarum, Hiſpaniarum, Bri-
tanniæque proceres qui illum iuuerant, deinde Romam reuerſus amicos eius vndique
conquiſitos, & inter eos Senatores 40. Seuerus interfici iuſſit, tum & eos omnes qui in
Tom. 1. l. ad Pertinacem conſpirauerant. Quos adeò Auctor *Albinianos* adpellat verbis ſuprà citatis ad
Scap. cap. 2. ann. Domini 195. & per aliquot annos perduraſſe hanc illorum inquiſitionem ſignificat.
num. 8. *Sed & qui nunc*, inquit, *ſceleſtarum partium ſocij aut plauſores quotidie reuelantur, poſt vindemiam par-*
Ibid. Apo- *ricidarum racematio ſuperſtes*; nempè, quantum adparet, ad triumphum vſque Parthicum,
log. cap. 35. atque adeò nonum Seueri annum, quemadmodum ibi latiùs. Alibi etiam ad Senatores
num. 478. occiſos adludit: *Nemo non*, inquit, *etiam hominis cauſſa pati poteſt, quod in cauſſa Dei pati dubitat.*
Tom. 2. lib. *Ad hoc quidem vel præſentia nobis tempora documenta ſint; quantæ, qualéſque perſonæ inopinatos, Na-*
ad Mart. c. *talibus & Dignitatibus & corporibus, & ætatibus ſuis exitus referunt, hominis cauſſa; aut ab ipſo, ſi*
vlt. nu. 63. *contra eum fecerint, aut ab aduerſariis eius ſi pro eo ſteterint.* Fuit autem dictorum Conſulum al-
ter Lateranus tantoperè amicus Seuero Imp. vt illi magnificentiſſ. ædes Romæ ædificaue-
rit, quas etiamnum Palatium Lateranenſe appellamus, quem poſtea ſcribit B. Hieron.
Epitaphio Fabiolæ, Cæſariano obtruncatum gladio, fortaſſis Antonini Caracallæ, qui in
pleroſque amicos patris ſui animaduertit. Atqui quum his Coſſ. ſcripta ſit Epiſtola II. S.
Victoris Romani Pontificis ad Afros Epiſcopos data Kal. Septembris, & Epiſtola S. Eleu-
therij Deceſſoris eius V. Idus Iulij Materno & Bradua Coſſ. neceſſariò hunc annũ, nõ præ-
cedentem, XII. Pontificatus eius deſignauimus. Maximè quum B. Damaſus in Pontifica-
li ſediſſe Victorem ſcribat, à Conſulatu Commodi V. & Glabrionis, (quibus Coſſ. XIII. Kal.
Aug. data eſt prior eius Epiſtola ad Theophylum Alexandrinum) vſque ad Lateranum &
Rufinum. A Kal. autem Iuniis dicti Conſulatus, quo die creatus fuit Pontifex, vſque ad V.
Kal. Auguſti anni ſequentis, conficiuntur anni XII. menſis I. dies XXVIII. Is dicta ſecunda
Epiſtola diſcrepantiam Afrorum in Sacramentis increpans, mihi videtur ad celebritatem
diei Paſchæ adludere, quam Epiſtola priori die Dominica celebrari debere, iuxta quod
& prædeceſſores ſui ſtatuerunt, mandauerat, quæcunque incideret à XIIII. Luna primi
menſis, vſque ad XXI. in quo fortaſſis initio Afri quidam cum Polycrate Aſiano contra-
riam ſequebantur conſuetudinem, quamquam poſtea in vnum conſenſerint. Nam de Bla-
To. 3. lib. de ſto hæretico Quartadecimano, ſic Auctor: *Eſt præterea his omnibus etiam Blaſtus accedens, qui*
Præſcr. ad. *latenter Iudaiſmum vult introducere. Paſcha enim dicit non aliter cuſtodiendum, niſi ſecundum legem*
hær. cap. 53. *Moyſi* XIIII. *menſis. Quis autem neſciat, quoniam Euangelica gratia euacuatur, ſi ad legem Chriſtum re-*
hæreſ. 22. n. *digit?* Ad eandem obſeruationem pertinet illud eiuſdem: *Paſcha celebramus annuo circulo in*
328. et 29. *menſe primo.* Atque adeò etiam illud: *Aguntur præterea per Græcias illas certis in locis Concilia ex v-*
Tom. 5. lib. *niuerſis Eccleſiis*; Id enim etſi generatim loquatur, exiſtimamus potiſſimùm intelligi de
de Ieiun. c. Conciliis pauloantè celebratis Paleſtinæ à Theophylo Cæſarienſi, Ponti à Palma, Co-
14. nu. 84. rinthio à Bachylo, & Eccleſiarum apud Oſroenum, Alexandrino quoque à Theophylo,
Ibid. ca. 13. denique Aſiano, in quo ſcribit Nicephor. hiſt. Eccleſ. lib. 4. cap. vlt. Patres dictam ſenten-
num. 80. tiam B. Victoris & Concilij Romani ſecutos eſſe, cui etiam conſenſit Concilium Gallia-
rum ſub Irenæo.

Anno Domini CLXXXXIX. T. HATERIO T.F. SATVRNINO, ET C. ANNIO APP.
F. TREBONIANO GALLO COSS. S. Zephyrini Papæ Romani I. ac Seueri Imper. VI.
videtur nobis contigiſſe diſceptatio illa TERTVLLIANI cum Iudæo quodam, cuius
Tom. 1. lib. occaſione ſcripſiſſe ſe ſignificat LIBRVM ADVERSVS IVDÆOS. *Proximè accidit*, in-
aduer. Iu- quit, *diſputatio habita eſt Chriſtiano & Proſelyto Iudæo. Alternis vicibus contentioſo fune vterque*
dæos c. 1. n. 1.

diem

diem in veſperam traximus. Obſtrepentibus etiam quibuſdam ſpectantibus, ſingulorum nubilo quodam
veritas obumbrabatur. Placuit ergo, quòd per concentum diſputationis, minus plenè potuit elucidari, in-
ſpici curioſiùs, & lectionis ſtylo quæſtiones retractatas terminare. In quo inter cetera adnotandum
venit, quod de dilatatione fidei per vniuerſum penè orbem iam ab ea ætate pulcrè dedu-
cit. *In quem enim*, inquit, *alium vniuerſæ gentes crediderunt, niſi in Chriſtum qui iam venit? Parthi,* Ibid. cap. 7
Medi, Elamitæ, &c. ſicuti legitur Act. 2. *& ceteræ gentes? Vt iam Getulorum varietates, & Mau-* nu. 29. 30.
rorum multi fines, Hiſpaniarum omnes termini, & Galliarum diuerſæ nationes, & Britannorum inac- 39. 40. 41.
ceſſa Romanis loca Chriſto vero ſubdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytha- 42. 43. &
rum, & abditarum multarum gentium, & prouinciarum, & inſularum multarum nobis ignotarum, 44.
& quæ enumerare minus poſſumus? In quibus omnibus locis Chriſti nomen qui iam venit, regnat. Eſt
& illud de finibus Imperij Romani tum temporis memoria dignum: *Germani adhuc vſque*
limites tranſgredi non ſinuntur. Britanniæ intra oceani ambitum concluſæ ſunt. Maurorum gens & Ibid. n. 50.
Getulorum barbaries à Romanis obſidentur, ne regionum ſuarum fines excedant. Quid de Romanis di- 51. & 52.
cam, qui de Legionum ſuarum præſidiis Imperium ſuum muniunt, nec trans iſtas gentes porrigere vires
regni ſui poſſunt? Quod ipſum adtingit de Germanis Herodian. hiſt. lib. 2. dum Seuerum
electum dicit per exercitus omnes, qui pro ripis Danubij Rhenique coërcendis barbaris
excubantes Romanum tuebantur Imperium. Et verò hunc annum I. collocamus Pontifi-
catus S. Habundij Zephyrini Habundij F. natione Romani, quod defuncto S. Victore,
poſtquàm ſedes vacaſſet diebus XII. ipſe creatus fuerit IIII. Idus Auguſti, his ipſis Coſſ. vel
Damaſo teſte, qui ſediſſe eum ſcribit temporibus Seueri & Antonini, à Conſulatu Satur-
nini & Galli, vſque ad Præſentem & Extricatum Conſules. Quomodo interim non-
dum incepta Perſecutione Chriſtianorum quinta, inter Martyres S. Victor collocetur,
difficultate non caret, quæ & Euſebium & alios Chronographos mouit, vt in annum
VIII. IX. aut X. Seueri eius Pontificatum protendant. Verùm dicta mea & S. Damaſi de v-
triuſque temporibus ſententia confirmatur per Epiſtolas Decretales Zephyrini datas his
ipſis Saturnino & Gallo Coſſ. priorem XII. Kal. Octobres, poſteriorem VII. Idus Nouem-
bris; & in primitiua Eccleſia nō fuit inſolitum perſecutionem à Populo Romano aut Præ-
fectis vrbis initium ſumere. Quid? quòd de hoc tempore id diſertis verbis Auctor adſe-
rit: *Sed & Clariſſimas*, inquit, *feminas & Clariſſimos viros Seuerus ſciens huius ſectæ eſſe; non* Tom. 1. lib.
modò non læſit, verùm & teſtimonio exornauit, & populo furenti in os palàm reſtitit. Atqui ante ad Scap. ca.
annum ſequentem oportet latam fuiſſe legem Diuorum Seueri & Antonini, ne quis ab- 4. nu. 36.
ſens puniatur, cuius fit mentio l. 1. D. de Requir. reis; nam ad eam haud dubiè adludit in 37. & 38.
hæc verba Auctor: *Quid hîc*, inquit, *Legibus deperit in ſuo regno dominantibus, ſi audiatur? An*
hoc magis gloriabitur poteſtas earum, ſi inauditam damnabunt veritatem; & rurſum: *quando nec liceat* Tom. 1. A-
indefenſos & inauditos omninò damnari. poleg. cap. 1.
num. 9.

Anno Domini CC. P. CORNELIO ANVLLINO II. ET M. AVFIDIO M. F.
FRONTONE COS. S. Zephyrini Romani Pontificis anno II. Seueri Imper. VII. quum, Ibid. cap. 2.
Imperatore, cum filiis ſuis Antonino & Geta ante diſceſſum ſuum declaratis Cæſaribus num. 21.
Auguſtis & Imperatoribus, Congiario iterum populo dato & Donatiuo Militibus, in ſe-
cundum bellum Arabicum, Parthicum & Adiabenicum profecto (de quo ſuprà latiùs)
Antiſtites Romani, Sacrorúmque Pontifices, Religionem Chriſtianam initio ſumpto à
S. Victore Pontifice perſequi pergerent, TERTVLLIANVS ad imitationem aliorum
qui ante ſe id fecerant, & præſertim B. Iuſtini Martyris, APOLOGETICVM PRO CHRI-
STIANIS Romam miſit, in quo vel Lactantio teſte, plenè hanc cauſſam perorauit. Tomo pri-
Iam ante tamen diſceſſum ſuum multas Leges à Seuero & emendatas & publicatas vel ip- mo.
ſe Auctor indicat: *Nónne*, inquit, *& vos quotidie, experimentis illuminantibus tenebras antiquitatis,* Ibid. Apo-
totam illam veterem & ſqualentem ſyluam Legum nouis Principalium Reſcriptorum & Edictorum ſe- log. ca. 4. n.
curibus truncatis & cæditis? Nónne vaniſſimas Papias Leges (vbi adludit ad legem Papiam Pop- 50. 51 et 52.
pæam, ita dictā à ſuis legiſlatoribus M. Papio M.F.M.N. Mutilo, & Q. Poppæo Q.F.Q.N.
Secundino Coſſ.) *quæ antè liberos ſuſcipi cogunt, quàm Iuliæ matrimonium contrahi: poſt tantæ aucto-*
ritatis ſenectutem, heri Seuerus conſtantiſſimus Cæſarum excluſit? Quæ dictarum Legum abolitio,
quomodo Seuero poſſit adtribui, & tamen poſtea Conſtantino Imperatori tribuatur, la-
tiùs in Adnotationibus ad hunc locum noſtris tractauimus; in quibus ſi placeat conjectu-
ra noſtra de l. 1. D. de Stupro & adult. qua definitur etiam in ſponſa ſtuprū & adulterium
accuſari & vindicari poſſe, oportebit eam Legem his Coſſ. latam fuiſſe. Et verò pro bello
ſecundo Parthico nōdum completo, (quod his Coſſ. Caſſiodorus etiam inceptum tradit)

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Mauros, & Marcomannos, ipſoſ-
Ibid.ca.37. facit Auctor, dum inter hoſtes Imperij Romani enumerat: *Externi ſumus,*
num.489. *que Parthos.* Iterum verò Chriſtianæ fidei dilatationem his verbis celebrat: *caſtra ipſa, tribus, de-*
Ibi.n.490. *& veſtra omnia compleuimus, vrbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula,* dc popu-
curias, palatium, Senatum, Forum. Et pauloantè, quod anno præcedenti diximus *ſuo iure nos inimicum*
Ibi.n.484. lari perſecutione, confirmat: *Quotiens*, inquit, *etiam præteritos à vobis, parcunt Chriſtianis; quin*
vulgus inuadit, lapidibus & incendiis? Ipſis Bacchanalium furiis nec mortuis diſſecant, diſtrahunt.
illos de requie ſepulturæ, de aſylo quodam mortis, iam alios, iam nec totos, auellunt, & toties citata
Ibid.ca.36. Eodem pertinet illud: *nec vlli magis depoſtulatores Chriſtianorum quàm vulgus,* Apologetico
num.471. ab Auctore popularis vox illa: *Chriſtianos ad Leonem.* Complura ſunt alia in Lectorem remit-
memoratu digna; ſed ne hîc prolixiores ſimus, ad Adnotationes noſtras ex falſis calumniis, quas
timus. Hîc duntaxat addemus, occaſionem perſecutionis ortam pabuli, & incæſti:
pulcerrimè refutat, potiſſimùm tribus, infanticidij, ſanguinis humani *& poſt conuiuium incæſto;*
Ibid.c.7.n. *Dicimur,* inquit, *ſceleratiſſimi de ſacramento infanticidij, & pabulo inde,* inuerecũdia procurent.
90.91.92. *quod euerſores luminum canes, lenones ſcilicet tenebrarum & libidinum impiarum* III. vt qui-
93. Anno Domini CCI. TI. CLAVDIO SEVERO (non autem Seuero Imp. Papæ Roma-
dam non rectè) ET C. AVFIDIO VICTORINO COS. S. Zephyrini adhuc in expe-
ni ANNO III. Seueri Imper. VIII. Quamquam Imperatore abſente deditionem an-
ditione Parthica & Adiabenica, Arabibus & Perſarum Rege Abagaro in cessare videre-
no præcedenti receptis, perſecutio Chriſtianorum Romæ aliquantulum & ſe &
tur, fortaſſis Apologetici ſui adminiculo. Videns tamen TERTVLLIANVS ad conuerſio-
alios Scriptores Apologiis ſuis pro Chriſtianis nihil aut parum profeciſſe aduerſus i-
nem Gentium, alio genere ſcripti eos adgreſſus, ab ipſa anima adhuc ethnica inſcri-
dola teſtimonium flagitat; atque adeò LIBRVM DE TESTIMONIO ANIMÆ *Deus*
Tom.1. lib. pſit. In quo vrget illas vulgi voces: *Quod Deus dederit; Si Deus voluerit; Benedicat te Deus;* verisimile
de Teſtim. *videt omnia; Deo commendo; Deus reddet; & Deus inter nos iudicabit.* Fit mihi multum exſtat,
Anim.c.2. hoc etiam anno conſcriptum LIBRVM DE FATO, cuius fragmentum vnicum *Secun-*
nu.5. 6. 7. & tamen ab ipſo Auctore commemoratur in hæc verba: *Poteſtates enimuerò præſunt. opinionem*
Tomo quar. *dum nos quidem,* inquit, *Dominus Deus, & Diabolus æmulus; ſecundum communem autem*
Tom.3.lib. *& prouidentia & Fatum & neceſſitas, & arbitrij libertas. Nam hæc & Philoſophi diſtinguunt, &*
de Anim.c. *nos ſecundum fidem diſſerenda, ſuo iam nouimus titulo.* Atqui in hũc annũ etiam reiicimus ſtatum
20.n.266. vitæ nouum Auctoris, quo in Preſbyterorum ordinem adlectus ſit, fortaſſis ab Agrippi-
& 267. no Carthaginienſi Epiſcopo. Eum enim alium fuiſſe ab Agrippino ſiue Agrippa Epiſcopo
Alexandrino, cuius meminerunt ſub Marco Aurelio Imper. Euſebius & Nicephorus, ſub
M. Antonino Philoſopho Imper. Zonaras, ſub Antonino Vero Vrſpergenſis Abbas; inde
mihi videtur, quòd B. Cyprianus Epiſt. 70. ad Ianuar. ex Anteceſſoribus ſuis Agrippinum
fuiſſe ſignificet, & B. Auguſt. l. 2. contra Donatum cap. 7. ipſum B. Cypriani prædeceſſo-
rem nuncupet. Maximè quum alia eſſet ab Africa Ægypti Prouincia, in qua Alexandri-
nus ille Epiſcopatum agebat, & B. Cyprian. Epiſt. 71. ad Quinctum ſcribat Agrippinum
bonæ memoriæ virum cum ſuis coëpiſcopis, (quos etiam Anteceſſores ſuos nuncupat
Epiſt. 70.) decretum de hæreticis baptizandis feciſſe. Et verò ſtatim accepto ſacerdotio
continuiſſe Auctorem à matrimonij vſu pari conſenſu cum ſua coniuge; mihi fit veriſimile
ex conſuetudine Eccleſiæ Latinæ, iam inde à Decreto S. Clementis PP. I. maximè quum
propendere eò videantur hæc eius ad Vxorem verba: *Ne me putes propter carnis tuæ integrita-*
Tom.2. lib. *tem mihi reſeruandam de cõtumeliæ dolore ſuſpectum, inſinuare iam hinc tibi viduitatis conſilium.* Item:
1. ad Vxor. *Tempus,* inquit, *in collecto eſt; intereſt vt qui matrimonia habent, tamquam non habentes agant. Quòd*
c.1.num.11. *ſi habentes, oblitterare debent, quod habent, quanto magis non habentes.* Certè id multis eo tempo-
Ibid.cap.5. re fuiſſe vſitatum ibidem indicat: *Quot enim ſunt,* inquit, *qui ſtatim à lauacro carnem ſuam obſi-*
et 6.n.34. *gnant? Quot item, qui conſenſu pari inter ſe matrimonij debitum tollunt? Voluntariis ſpadonibus, pro cupi-*
ac 35. *ditate cæleſti ſaluo matrimonio, abſtinentia toleratur.* Iam verò Preſbyter factus, poteſtatis ſibi
Ibid.ca.6. conceſſæ & de abſoluendis Pœnitentibus, & de ſacrificiis offerendis haud immemor, LI-
num.37. et BROS DE POENITENTIA & DE ORATIONE conſcripſit, quibus & pœnitendi
38. modum tum Catechumenis, tum Chriſtianis Lapſis, & quos ritus ſeruare debeant in ſa-
Tomo ſecũ. crificio fideles, præſcribit. Poſſunt etiam in hunc annum reiici ſcripta, quorum B. Hiero-
nymus meminit hodie deſiderata: DE CIRCVMCISIONE, DE VESTIBVS AARON,
Tom. quar. DE MVNDIS ET IMMVNDIS ANIMALIBVS; denique DE TRINITATE; for-
taſſis etiam LIBER DE BAPTISMO GRÆCVS, vtpotè qui videatur conſcriptus
post

poſt Concilium Agrippini. Nam eiuſdem fuiſſe argumenti Auctor indicat: *Sed circa hæ-*
reticos ſanè, inquit, *quid cuſtodiendum ſit, dignè quis retractet. Ad nos enim editum eſt. Hæretici au-* Tom.3.lib.
tem nullum habent conſortium noſtræ diſciplinæ, &c. *Sed de iſto plenius iam nobis in Græco digeſtum* de Baptiſm.
eſt. Verùm de hoc & Agrippini, & ipſius Paradoxo, inter Prolegomena latiùs. Porrò hoc ca.15.num.
anno etiam oportet contigiſſe, quod ſcripſit libro ad Scapulam anno ſequenti: *Ceterùm* 106.& 107.
& imbre anni præteriti, quid commeruerit genus humanum, apparuit; cataclyſmum ſcilicet & retrò Tom.1. lib.
fuiſſe propter incredulitates & iniquitates hominum. Fortaſſis & illud: *Et ignes qui ſuper mœnia Car-* ad Scap.ca.
thaginis proximè pependerunt per noctem, quid minati ſint, ſciunt qui viderunt; & priſtina tonitrua 3.num.13.
quid ſonarint, ſciunt qui obduruerunt. Omnia hæc ſigna ſunt imminentis iræ Dei, quam neceſſe eſt, quo- & 14.
quo modo poſſumus, vt & adnunciemus & prædicemus, & deprecemur interim localem eſſe. Vniuerſa-
lem enim & ſupremam ſuo tempore ſentient, qui exempla eius aliter interpretantur.

Anno Domini CCII. L. ANNIO FABIANO, ET M. NONIO M.F. MVTIANO
COS. S. Zephyrini Pontificis Romani anno IIII. Seueri Imper. IX. quum Scapula vir
Conſularis Ordinis, Præſes Carthaginis, & proinde Africæ Proconſul, nondum adhuc
decreta ab Imperatore perſecutione, immò fortaſſis Romæ prohibita, crudeliùs tamen
ceteris Carthagini graſſaretur in Chriſtianos, LIBRVM AD SCAPVLAM ſcripſit Tom.1.lib.
TERTVLLIANVS. In quo imprimis beneuolentiam captat à Chriſtianorum innocen- ad Scap.ca.
tia, & non ſolùm oratione, ſed & ſacrificiis ſuis pro ſalute Imperatoris, ex quo iam Preſ- 2.num.11.
byterum fuiſſe conſtat. Deinde ſanguinis Chriſtiani effuſioni imputat *portenta* eius tem-
poris *& exitium Byzantinum*, quorum antea mentionem fecimus, & exempla punitionis Ibid.cap.3.
adfert, tum *Valgij Saturnini*, *Hilariani*, & ipſius *Scapulæ in Africa*, tum *Claudij Herminiani in* nu.13.14.
Cappadocia, Perſecutorum fidei Chriſtianæ. Poſt hæc hortatur ad diſſimulationem ab hu- 15.17.18.
iuſmodi cauſſis, exemplis tum *Seueri & Antonini* Impp. ſuprà adductis, *& M. Aurelij Imp.* & 20.
in expeditione Germanica; tum Præſidum & Proconſulum *Seruilij Pudentis* ſub Antonino Ibid.ca.4.
Vero Imper. *Veſpronij Candidi* ſub Imp. Commodo, *Cincij Seueri*, qui poſtmodùm à Seuero nu.32.36.
Imper. interfectus eſt, *Aſpri* quoque & *Arij Antonini* (hic à Lampridio Arius, ab aliis Bru- 39.
tius Præſes, appellatur) qui ſub Antonino Imper. Conſules fuerunt. Denique conque- Ibid.n.23.
ritur, quum *à primordio mandatum ſit gladiotenus animaduerti*, & id obſeruaretur à *Præſidibus Le-* 25.26.27.
gionis & Mauritaniæ; iuſſu ipſius Scapulæ etiam *cremarentur* Chriſtiani. Quò pertinet & illud 47.
Apolog. *Sarmentitios & Semaxios appellatis, quia ad ſtipitem dimidij axis reuincti ſarmentorum am-* Ibid n.43.
bitu exurimur. Vbi etiam recenſet illud damnationis genus, quo ad *Lenonem damnata fuit* 44.45.
Chriſtiana potius quàm ad Leonem. Idem LIBRO AD MARTYRAS in carcere conſtitu- Tom.1.Apolo.c.vlt.
tos, quem eadem tempeſtate conſcripſit, præter *gladium & ſummam ignium pœnam*, addit num.619.
etiam: *crucem, rabiem beſtiarum, & omne carnificis ingenium in tormentis.* Vbi etiam meminit Ibid. num.
conſuetudinis, qua *pacem in Eccleſia non habentes*, vtpotè lapſi, *à martyribus in carcere exorare* 628.
conſueuerunt; quam etſi ſub finem vitæ iam hæreticus non probet, in Eccleſia permanſit Tom.2.lib.
vſque ad B. Cypriani tempora, iuxta quod tractauimus in vita illius latiùs. Eadem omnia ad Martyr.
Martyrum ſupplicia repetit LIBRO DE PATIENTIA, quem etiam huius perſecu- c.4.n.46.
tionis occaſione conſcripſit. Vbi fugam quoque in perſecutione patientiæ bono impu- Ibid.cap.1.
tat, atque adeò nondum Montaniſtis addictus fuit, ex quorum ſententia librum de Fuga num.12.
in perſecutione contrarium poſtea, ſed fruſtrà ſcripſit. Et verò ſub *Scapula damnatum* fuiſſe Tom.2.lib.
ad beſtias S. Mauilum Adrumeticum, diſertis verbis adteſtatur Auctor. Porrò Romæ hoc an- de Patient.
no fuiſſe Auctorem ex illis verbis apparet: *Gemmarum quoque nobilitatem vidimus Romæ, de* ca.13.n.88.
faſtidio Parthorum & Medorum, ceterorúmque gentilium ſuorum coram matronis erubeſcẽtem, niſi quòd Tom.1.lib.
nec ad oſtenſionem ferè habẽtur. Latent in cingulis ſmaragdi, et cylindros vaginæ ſuæ ſolus gladius ſub ſinu ad Scap.ca.
nouit, & in peronibus vniones emergere de luto cupiunt. Quod factum interpretamur in trium- 3.num.21.
pho Seueri Imper. de Parthis, de quo in Faſtos Conſulares huius anni ſic relatum inueni- Tom.2. lib.
mus: IMP. CÆS. L. SEPTIMIVS M. F. SEVERVS, PIVS, PERT. AVG. ARA- de Ha.mul.
BICVS, ADIABENICVS, PARTHICVS, MAXIMVS, PONT. MAX. TRIB. POT. ca.7.n.56.
VIII. COS. II. P.P. PROCOS. IMP. XI. ET IMP. CÆS. M. AVRELIVS SEV.
AVG. F. ANTONINVS, PIVS, FELIX, AVG. TRIB. POT. III. COS. DESI-
GNATVS IMP. VNA DE ARABIBVS, PARTHEIS, ADIABENEIS'Q. ET REGE
ARTABANO, TRIVMPHARVNT. Cuius triumphi etiam meminerunt Spartianus &
Herodianus. Facit pro hac noſtra ſententia, quòd etiam morem in Triumphis vſitatum
deſcribat Auctor tanquam teſtis oculatus: *Hominem*, inquit, *ſe eſſe etiam triumphans in illo* Tom.1.lib.
ſublimiſſimo curru, admonetur. Suggeritur enim ei à tergo: Reſpice poſt te, hominem te memento. Apolog. ca.
33.nu.456.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Anno Domini CCIII. IMP. CÆS. L. SEPT. M. F. ARAB. ADIAB. PART. III ET IMP. CÆS. M. AVREL. SEV. AVG. F. ANTONIN. AVG. COS. S. Zephyrin Papæ Romani anno IIII. ipſius Seueri Imper. x. aut certè præcedenti, iam graſſantibus non ſolùm antiquis, ſed & recentioribus aliquot hæreſibus, vel in ipſa Africa, edidit TERTVLLIANVS verè aureũ illud opus DE PRÆSCRIPTIONIBVS ADVERSVS HÆRETICOS, vtpotè quod ante alios omnes ſcriptum eiuſdem argumenti libros, ex his Auctoris verbis conſtat: *Sed nunc quidem generaliter actum eſt à nobis aduerſus hæreſeis omneis, certis & iuſtis & neceſſariis præſcriptionibus repellendas à collatione ſcripturarum. De reliquo, ſi Dei gratia adnuerit, etiam ſpecialiter quibuſdam reſpondebimus.* In eo ſub finem Catalogum hæreticorum recenſet, qui ad id temporis Eccleſiam dilacerarunt, B. Irenæum imitatus, quamquam ordine temporum non ſatis obſeruato, quem nos adeò, quantum fieri potuit, expreſſimus. Imprimis *Iudaiſmi* [1] *hæreticorum* genera quatuor, *Doſitheum Samaritanum, Sadducæos, Phariſæos,* & *Herodianos.* Deinde eos [2] *qui ex Euangelio hæretici eſſe voluerunt* in vniuerſum numero XXV. *Simonem Magum, Menandrum, Nicolaum, Cerinthum & Hebionem,* qui ſub Apoſtolis ſuas ſparſerunt hæreſeis, atque adeò ſub Tiberio, Claudio, Nerone, & Traiano. Item [3] *Saturninum* & *Baſilidem, Ophitas, Caineos, Sethoitas, & Carpocratem,* ſub Apoſtolorum diſcipulis vſque ad Hadrianum Imperatorem. *Valentinum* deinceps, eiúſque adſeclas *Ptolomæum ac Secundum, Heracleonem, & Marcum ac Colorbaſum,* quorum coryphæum illum *in Catholicam primò doctrinam apud Romanenſes crediſſe ſub Hygino Papa, Antonini ferè Principatu* tradit Auctor, & *ſub Epiſcopatu Eleutheri ob inquietam ſemper curioſitatem, vnà cum Marcione, ſemel & iterum eiectum eſſe ab Eccleſia;* ſectatores verò eius ſub Piis Pontifice & Imperatore. [5] *Cerdonem* deinde eiúſque diſcentem *Marcionem,* illiúſque ex diſcipulis magiſtros *Lucanum* & *Apellem;* quorum prior cum Valentino cœpit, Marcion & alij ſub Aniceto, Sotere, & Eleuthero, Imperantibus Pio & Aurelio. [6] *Tatianum* poſt hæc, quem etiam ſcholam ſuam erexiſſe ſcribit Clemens Alexandr. ſub annum XII. Antonini Pij. Quid? quòd *Cataphrygas* quoque, in quorum hæreſin poſtea incautus incidit, *hæreticos* nominatim appellet [7], *quorum quidam dicuntur κατὰ Proclum* (de quo infrà latiùs) *alij ſecundum Æſchynem,* quibus non modò hæreſin, ſed & *blaſphemiam* impingit, *qua in Apoſtolis dicebant ſpiritumſanctum fuiſſe, paracletum non fuiſſe, & paracletum plura, meliora, atque maiora in Montano dixiſſe, quàm Chriſtum in Euangelio protuliſſe,* de cuius temporibus mox latiùs. [8] *Blaſtum* denique, de quo ſuprà; *Theodotum Byzantium* ac *Theodotum Coriarium Melchiſedechianum* ſub S. Victore Pontifice, & Commodo Imperatore, & *Praxeam,* de quo poſtea, ac *Victorinum,* qui illius hæreſin corroborare conatus eſt. Fit eodem libro etiam mentio ex Apoſtolo Paulo aliorum hæreticorum, nempè [9] *Phygelli* & *Hermogenis, Hymenei & Phyleti.* Item [10] *Nigidij, neſcio cuius, & Hermogenis.* Sed de hoc quoque paulopòſt latiùs. Porrò ad eodem anno indictam perſecutionem Chriſtianorum à Seuero Imp. adludit Auctor, in hæc verba de Amphitheatro loquens: [12] *Illic quotidiani in nos leones expoſtulantur, inde perſecutiones decernuntur, inde tentationes emittuntur.* Item illud: *Scire volunt ſcilicet tempus perſecutionis, & locum tribunalis, & perſonam præſidis.* Aliáque complura in libris, quos infrà recenſebimus. Hîc duntaxat comprobabimus, non in annum VII. aut IX. ſed in hunc potius x. Imperij Seueri annum referendum dictæ perſecutionis initium. Imprimis B. Hieron. Cat. Script. Eccl. in Origene, & poſt cum Sophronius ac Nicephorus Græcus ſcribunt, x. Seueri Pertinacis anno aduerſus Chriſtianos perſecutione commota Leonidem ipſius Patrem Chriſti martyrio coronatum, ille verò inter primos martyras recenſetur ab Euſebio hiſt. Eccl. lib. 5. qui Alexandriæ, vbi maximè perſecutio abundabat, paſſi ſunt. Deinde Iudas ad hunc vſque annum Chronographiam perduxit, quòd inſtare putaret aduentum Antichriſti ob hanc perſecutionem grauiſsimam. Denique diſertis verbis Spartianus ſignificat, non niſi poſt Conſulatum cum filio in Syria initum (qui in hunc annum incidit) Alexandriam profectum, peregrinatione ea ſuſcepta propter religionem Dei Serapidis: in quo (inquit) itinere, Iudæos fieri ſub graui pœna vetuit; idem etiam de Chriſtianis ſanxit. Qua perſecutione paſsi ſunt quamplurimi martyres Alexandriæ ſub Læto Præfecto, ac in Ægypto, Libya & Thebaide ſub Aquila tyranno; in Galliis denique SS. Irenæus, Andeolus, Benignus, Andochianus, & Tyrſus. Porrò ad hunc annum referunt plerique inſcriptionem illam: M. AGRIPPA L. F. COS. III. FECIT; IMP. CÆS. SEV. COS. III. ET IMP. CÆS. M. AVR. ANTON. COS. PANTHEON VETVSTATE CORRVPTVM CVM OMNI CVLTV RESTITVERVNT. Quod huc adducendum putauimus ad memoriam Eccleſiæ.

Tom. 3. lib. de Præſcr. ad. hæ. c. 45. n. 293. & 294.
[1] Ibid. nu. 295. 296. 297. 298. 299.
[2] Ibi. c. 46. hære. 1. 2. 5. 10. & 11. n. 301. 302. 305. 312. et 313.
[3] Ibi. c. 46. hær. 3. et 4. n. 303. 304. & c. 47. hær. 6. 7. 8. nu. 306. 307. 308. & ca. 48. hær. 9. nu. 309.
[4] Ibi. ca. 30. n. 165. ac 167.
Ibid. c. 49. hær. 12. 13. 14. n. 315. 316. 317. & cap. 50. hæreſ. 15. n. 319.
[5] Ibid. c. 51. hær. 16. 17. 18. & 19. n. 321. 322. 323 ac 324.
[6] Ib. c. 52. h. 20. n. 326.
[7] Ibi. hæ. 21. num. 327.
[8] Ibid. c. 53. hær. 22. 23. 24. ac 25. n. 329. 330. 331. 332.
[9] Ibi. c. 3. n. 19.
[10] Ibid. c. 30. num. 177.
[12] To. 2. lib. de Spect. c. 27. n. 196.
Ibid. lib. de Idol. ca. 23. num. 164.

Anno Domini cc IIII. P. Septimio M.F. Geta, et L. Septimio Plavtiano, Cos. S. Zephyrini Pontificis Romani anno v. Seueri Imper. xi. etſi perſecutione iam vigente, non tamen deſtitit Tertvllianvs à ſcribendis aduerſus hæreſeis libris. Inter quos primo loco collocandum cenſemus de Baptismo adversvs Qvintillam, *To. Tertio.* vtpotè quem ſcriptum conſtat antequàm aliquo modo ad hæreſin propendere cœpiſſet, ex eo quòd factionis fuerit Montaniſtarum *Quintilla*, à qua dictos Quintillianos ex *Lib. de Baptiſ. nu. 2.* Epiphanio illic deduximus. An aliud quid *aduerſus Montanum* ipſum ſcripſerit Auctor, non æquè probari poteſt, ſed veriſimile fit, tum ex illis B. Auguſtini verbis lib. de hæreſ. Ad Cataphrygas tranſiit, quos antè deſtruxit, tum maximè ex Niceph. lib. 4. cap. 34. qui tradit Auctorē ad ſtatam mediámque ætatem in Eccleſia Catholica Presbyterum plura aduerſus *Montani* dogma conſcripſiſſe; poſtea verò in illius delapſum errorem, plures rurſus libros pro illo compoſuiſſe. Qui quum *Montani* hæreſeos hiſtoriā lib. eiuſdem c. 18. 20. 22. 23. 24. & 25. latè tractet, ex Apollinari Hierapolitano, Rhodone, Miltiade, Serapione, & Apollonio, qui aduerſus illum ſcriptis ſuis diſputarent, ſecutus Euſeb. lib. 5. cap. 3. 4. 14. 15. 16. 17. & 18. nos (præter ea quæ ad lib. de Præſcript. adu. hæret. adnotauimus) eam, vti promiſſis ſatisfaciamus, in compendium hîc redigendam putauimus. Pagus quidā eſſe dicitur in Myſia Phrygiæ, quæ nuncupatur Ardabam, vbi ferunt quendam *Montanum* nomine, qui nuper ad fidem venerat, Grato tum Proconſule Aſiæ, primùm inſatiabili quadam animi cupiditate in primatu ambiendo incenſum; ſimul atque aditum diabolo ad ſe patefecerat, ſpiritu quodā maligno abreptū, & derepētè furore & mētis inſania exagitatum, peregrinas *Tom. 3. lib. de Præſcr. aduerſ. hæ. c. 52. hær. 21. nu. 327.* quaſdam voces fundere, & contrà quàm Eccleſiæ cōſuetudo ex traditione & ſucceſſione Apoſtolorū deriuata poſtulabat, prophetare cœpiſſe. Quas etſi adulterinas voces quidam agnoſcentes, ne deinceps ita garriret, increparent, inter quos Epiſcopi Zoticus Comanæ ſiue Oſtrenus, & Iulianus Apameæ; & Martyres quoque Gaius & Alexāder cum illo eiúſque inſanis vatibus *Maximilla & Priſcilla*, quas antea meretrices eodem ſpiritu dæmon impleuerat, ad extremum vſque ſpiritum communicare recuſarent: Pauci tamen ex Phrygibus illi cœperunt adhærere, & Theodotus ille, de quo ſuprà, eius commentitiæ Prophetię quaſi procurationem ſuſcepit. Qui inde in Galatiam, Pontum, & Aſiam progreſsi, etiam Alexandrum quendam ſibi adiunxerunt, conuiuio familiariter à Maximilla excipi ſolitum, Alcibiadem quendam & Themiſonem, qui falſò ſe Confeſſores & Martyras Chriſti iactitabant. Idque (vel B. Hieron. cum illis conſentiente) ſub Imperio M. Aurelij Imperatoris initio Pontificatus S. Eleutheri. Nam ad hunc ex Galliis litteras tulerat B. Irenæus, à Lugdunenſibus cum litteris S. Attali, aliorumque Martyrum tum adhuc carcere concluſorum, in Aſiam & Phrygiam miſſus, vti iudicium Eccleſiæ Gallicanæ de Pſeudoprophetia illorum eò perferret. Idem etiam mea quidem ſententia *Romanus Epiſcopus, litteras pacis, prædeceſſorum ſuorum auctoritate nixus, illis recuſauit.* An ad hoc cooperatus fuerit *Tom. 3. lib. ad Praxeā. c. 1. n. 7. & 10.* Praxeas tunc adhuc Catholicus, penes Auctorem fides eſto. Certè non ſolùm Romæ & in Galliis Epiſcopi, ſed etiam qui Aſiam incolebant, ſæpenumerò & multis in locis in vnum conuenientes, Prophetiam illorum falſam explorarunt, deteſtabilem oſtenderunt, & Montaniſtas communione priuarunt. Et verò Montanus inſanæque eius Prophetides in Iudæ morem ſuſpendio interierunt, non Martyrio; & Alexander ille Epheſi ab Æmilio Frontino Proconſule propter latrocinia in iudicio condemnatus, quum falſò ſe Martyrem prætexuiſſet, ne à ſuis quidem, quia latro, receptus eſt. Denique Theodotus ille ſublimis in cœlum à dæmone elatus, Simonis Magi inſtar, derepentè præceps delapſus, ita miſerè vitam finiit. Atqui de erroribus Montani, in quos poſtea Auctor incidit, inter Paradoxa eius latiùs. Porrò hoc anno ante Kalendas Iunias, ad quas incipiebat annus xi. Seueri, cenſeo accidiſſe quod ſcribit Auctor: *Agonas iſtos, contentioſa ſollemnia & ſuperſtitioſa certamina Græcarum & religionum & voluptatum quanta gratia iſtud ſæculum celebret, etiam Africæ liquuit. Adhuc Carthaginem ſingulæ ciuitates gratulando inquietant donatam Pythico agone poſt ſtadij ſenectutem.* *Ibid. li. ad Gnoſt. c. 6. nu. 40. & 41.* Nam eò pertinere videtur illa Numi vetus inſcriptio: Sever. Pivs Avg. Pont. Max. Trib. Pot. x. ſiue: Anton. Pivs, vna ex parte, & ex altera: Indvlgentia Avgg. Sc. in Carthagine; item & Græca illa: ΑΥ. ΚΑΙ ΣΕΟΥΑΡΟΣ ΠΕΡΤ. ΚΑΡΤΑΓ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΟΣ; vtpotè qua ſignificetur inſtitutos ludos illos Carthagini à Seuero & Antonino Impp.

Anno Domini ccv. L. Fabio M.F. Septimiano II. et M. Annio M.F. Libone Cos. S. Zephyrini Papæ Romani anno vi. Seueri Imper. xii. partim occaſione di-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ſti Pythici agonis,aliorumq́ue certaminũ Carthagini exhibitorum,partim quòd iam indi-
ſti eſſent Ludi Sæculares Romæ,ad quos per præcones cõuocari ſolebant omnes,vtpotè
qui nec ſpectati nec ſpectandi iterum forent; vt Chriſtianos ab ea profectione deterrerẽt,
Tom.ſecun. ſcripſit TERTVLLIANVS & Græcè & Latinè inſignem illum LIBRVM DE SPECTA-
CVLIS, quo pulcerrimè deducit, quidquid ad 4.Spectaculorum genera pertinet,ab Ido-
lolatria ſuam habere originem,atque adeò Chriſtianis interdicta.Certè hoc anno octauo-
rum Ludorum ſæcularium à Seuero celebratorum non modò meminerunt, Cenſorinus
lib.de Die natali,Dion & Herodianus,quorum hic eos vidiſſe ſe ſcribit;ſed etiam,teſtibus
Faſtis Conſularibus: LVDI SÆCVLARES OCTAVI EX SC. FACTI, & inuenitur hæc
Numi inſcriptio: M. AVR. ANTONINVS PIVS AVG. SÆCVLARIA SACRA SC.
Exiſtimant etiam Arcum Seueri triumphalem,qui etiamnum exſtat,ea occaſione hoc an-
Lib.de Spe. nu.1.et deinceps. no erectum,Politianus & Onuphrius, cuius inſcriptionem habes ſuprà; quorum vterque
latiſſimè & originem & omnes ritus Sæcularium Ludorum proſequitur. Et verò tam latè
de omnibus Ludorum Spectaculis in illis exhiberi ſolitis Auctor tractat,vt alio Commẽ-
Tom.2.lib. de Idolol.c. 13.n.90. & 23.nu. 164.ac ca. 15.nu.111. tario Lectori curioſo non ſit opus;maximè ſi cõſulat & Adnotationes noſtras.Eodem pe-
nè tempore conſcriptum cõſtat LIBRVM DE IDOLOLATRIA,vtpotè in quo & huius
libri *ac perſecutionis* meminerit,& *Sollemnia Cæſarum* ad Idololatriam pertinere adſtruit,ſicuti
etiam multa alia,in quibus directè conſiſtit Idolorum cultus. In eundem quoque annum
referimus LIBROS,DE HABITV MVLIEBRI,& DE CVLTV FEMINARVM; quo-
rum priori nimium ornatum, poſteriori magis capilli, & cutis curam ſuperfluam, repre-
Ibidem.lib. 1.ad Vxor. c.7.n.44. li.2.ad Vxor.c.1.n. 1.2.& 3. L.ad Vxor. c.1.num.4. & 6. hendit. Videntur eodem anno etiam conſcripti LIBRI AD VXOREM DVO. Nã quum
priori à nuptiis ſecundis tantùm dehortetur, & poſteriori ſaltem nuptias cum Gentilibus
interdicat; apparet eos conſcriptos ante hæreſin Auctoris;fortaſſis Romæ,quò frequenter
diſcurrere ſolet;ſaltem ad abſentem,& quantùm apparet à valetudinario,quippè qui prio-
rem admonitionem tamquam iam moriturus *Legatum ac Fideicommiſſum* nuncupet.

Anno Domini CCVI. IMP. CÆS. M. AVR. BASSIANO SEV. AVG. F. ANTONINO
AVG. II. ET P. SEPT. SEV. AVG. F. GETA COS. S. Zephyrini Romani Pontificis VII.
Seueri Imper. XIII. quum hæreſes variæ graſſarentur in Africa,adſcribendum aduerſus eos
ſeriò ſe contulit.Inter quos primus occurrit LIBER ADVERSVS APELLETIANOS,etſi
Tom.quar. hodie deſideratus,id eſt *Apellis diſcipuli Marcionis ſectatores*,de quibus Auctor: *Adhuc*,inquit,
in ſæculo ſuperſunt, qui meminerint eorum, etiam proprij diſcentes & ſucceſſores ipſorum, ne poſteriores
Tomo tertio & quarto. *negare poſſint*. Eodem anno conſcriptos putamus LIBROS ADVERSVS HERMOGENEM
duos, DE MATERIA DEO COÆTERNA vnum, DE CENSV ANIMÆ EX EADEM MA-
TERIA alterum. Qui quo tempore diſſeminare ſuas hæreſeis cœperit, non ita conſtat;atta-
men ex parte id ſignificare videtur B.Hier. Catal. Script. Eccleſ. dum contra *Hæreſin Her-
mogenis* primùm ſcripſiſſe tradit Theophylum Antiochenum. Qui etſi ſub Imper. Vero flo-
ruerit,eidem tamen ſuperuixiſſe, ex eius lib.3.ad Autolycum comprobatur,vbi annos &
mundi, & Romani Conſulatus, & Cæſarum vſque ad obitum veri Imper. computat.
Tom.3.l.de Præſc.adu. hær.ca.30. n.176.& 177. Proinde ſub Commodo potius Imper.errores illum ſuos ſparſiſſe cenſemus; qui tamen
ætate Auctoris adhuc vixerit,vel eo teſte in hæc verba: *Hos* (inquit de Marcione, Valen-
tino,& Apelle loquens iam mortuis) *vt inſigniores & frequentiores adulteros veritatis nomi-
namus. Ceterùm Nigidius neſcio quis, & Hermogenes, & multi alij, adhuc ambulant ſubuertentes
vias Domini*. Et verò in Africa *Hermogenem* floruiſſe teſtis eſt Philaſtrius lib.de Hæreſ.cui
Tom.3.lib. adu.Valẽt. c.4.n.32. 33.ac 34. Auctor addit tamquam Magiſtrum aliquem *Nigidium*. Quum etiam ſupereſſent adhuc *Va-
lentinianorum hæreticorum examina*, ducibus præter primos illos ſuprà adductos *Theotimo,
Axionico, Alexandro & Prodico*, B. Irenæum imitatus ad verbum penè, LIBRVM con-
Ibi.l.de Ca. Chriſt.c.15. num.127. Ibid.ca.16. num.131. Ibid.c.17. num.133. To.3.li.ad. Gno.c.vlt. num.119. Ibid.li.ad. Prax.c.3.n. 35.36. ſcripſit ADVERSVS VALENTINIANOS. De prioribus duobus ſic auctor: *Multum
circa imagines legis Theotimus operatus eſt. Ita nuſquam Valentinus, & tamen Valentiniani, qui per
Valentinum. Solus ad hodiernũ Antiochiæ Axionicus memoriam Valentini, integra cuſtodia regularum
eius, conſolatur*. De tertio in hæc verba: *Nam vt penes quẽdam ex Valentini factione legi, primò non
putant, terrenam & humanam Chriſti ſubſtantiam informatam*. De quo verò loquatur ſubiecit:
Inſuper argumentandi libidine ex forma ingenij hæretici locum ſibi fecit Alexander ille. Et rurſum: *Sed
remiſſo Alexandro cum ſuis ſyllogiſmis*. Denique de poſtremo duo occurrunt loci. Vnus: *Quòd
ſi iam tunc Prodicus aut Valentinus adſiſteret*. alter: *Quum alius Deus infertur aduerſus creatorem; tunc
malè, quum plures, ſecundum Valentinos & Prodicos*. Neque enim ibi legi poſſe *Proclos*, quod
erat in excuſis codicibus, præterquàm quòd ſuo loco comprobauerimus, vel eo conuin-
citur

citur quòd *Proclus* ſeu *Proculus* nō Valentinianus fuerit, ſed Mōtaniſta, à quo dicti *Cata Proclū*
quidā Montani ſectatores; quum antea adhuc Catholicus aduerſus Valentinum ſcripſerit. *Ibid.lib.de*
Et verò quū vocet illū auctor *virginis ſenectæ & Chriſtianæ eloquentiæ dignitatem*, videmur no- *Præſcrip.ad*
bis adtigiſſe primum quod aiunt lapidem offenſionis, in quem ipſe impegit, dum parti- *hæ.ca.52.*
bus Montani fauere cœpit. Seductus, quantum apparet, admiratione quadam tum *vir-* *hær.21.nu.*
ginis ſenectæ Proculi, quem tunc ſenem fuiſſe oportuit, vtpotè vel eodem teſte *contempora-* 327.
lem hæreſiarcharum Valentinianorum & eloquentiæ Chriſtianæ, quem in ſcriptis eius deprehen- *Ibid.lib.ad.*
dit. Parum memor miſer ille, quid antea ſcripſiſſet, fortaſſis huius tanti viri occaſione: *Valent.ca.*
Solent (inquit) *miriones iſti etiam de quibuſdam perſonis ab hæreſi captis ædificari in ruinam: Quare illa,* *5.nu.44.*
vel ille, fideliſsimi, prudentiſsimi, & vſitatiſsimi in Eccleſia, in illam partem tranſierunt? Quis hoc dicens, *Ibi.n.40.*
nō ipſe ſibi reſpondet; neque prudentes, neque fideles, neque vſitatos æſtimandos, quos hæreſeis potuerint im- *Ibid.lib.de*
mutare? Quid igitur, ſi Epiſcopus, ſi Diaconus, ſi vidua, ſi virgo, ſi Doctor, ſi etiam Martyr lapſus à regu- *Præſc.adu.*
la fuerit, ideò hæreſeis veritatem videbuntur obtinere? Ex perſonis probamus fidem, an ex fide perſo- *hær.cap.3.*
nam? Alioqui certè non eſt veriſimile in tam abſurdam hæreſin lapſum iri Auctorem, niſi *n.10.11.13.*
ex tali quapiam occaſione, fortaſſis etiam ex frequentatione ipſius familiari, dum ſubin-
de Romam inuiſeret, nam Romæ *Proclum* habitaſſe poſtea deducemus; maximè quū antea
blaſphemiam dixerit, *Paracletum* quem Chriſtus promiſit, in Montano primùm apparuiſſe, *Ibid.c. 52.*
& tamen in ſequentibus ſcriptis non vereatur illi nomen Paracleti frequenter adſcribere. *hæ.21.nu.*
327.

Anno Domini CCVII. NVMMIO CAEONIO ALBINO ET FVLVIO ÆMI-
LIANO COS. S. Zephyrini Papæ Romani VIII. Seueri Imper. XIIII. plerique paſſas ſcri-
bunt Perpetuam & Felicitatem, ídque iuxta Ven. Bedam die natali Seueri, quem adſi-
gnāt Martyrologia Vſuardi & Romanum Nonis Martiis, illis præterea adnumerantia, Re-
uocatum, Saturninum & Secundiolum, ſimul paſſos in Mauritania ciuitate Thuburbi-
tanorum. Quum autem *Perpetuæ fortiſſimæ Martyris* eo libro meminerit Auctor, oportet
non antè ſcriptum fuiſſe LIBRVM DE ANIMA, quem ſcripſit ADVERSVS PHILO-
SOPHOS ET HÆRETICOS. In quo etiam adludit ad LIBRVM DE PARADISO. *Tomo Tert.*
Quem coniicimus conſcriptum fuiſſe occaſione eorum, quæ vidiſſe ſcribit S. Perpetuam *lib.de A-*
in paradiſo. Et verò, vti in hac Chriſtianorum per Africam quoque perſecutione animos *nima c.55.*
fidelibus adderet, cenſemus eodem penè tempore ſcriptum LIBRVM DE SPE FIDE- *n.612. &*
LIVM. Quamquam interim veriſſimum comperiamus illud Prouerbij, quòd Error vnus *606.*
alium trahat, vtpotè quum paradoxon ſit vtriuſque libri illius argumentum, & haud pau- *Tomo quar.*
cas præterea reperire ſit opiniones non ſatis ſanas in dicto libro de Anima, de quibus in- *inter Frag-*
ter Paradoxa Auctoris cum Antidoto latiùs. Hoc vnum hîc addimus, ſcriptum illum li- *menta.*
brum, DE OMNI STATV ANIMÆ, vel ipſo teſte, qui adeò etiam *Commentarium animæ* *Ibidem.*
nuncupat, vtpotè in quo tractetur quidquid olim à Philoſophis & ab hæreticis de Anima *Tom.3.lib.*
tractatum fuit, vt neque Philoſophis, neque Theologis alio hodie commentario ſit opus. *de Reſurr.*
car.c.2.nu.

Anno Domini CCVIII. S. Zephyrini Romani Pontificis IX. Seueri Imp. XV. M. FLAVIO *25. & cap.*
M.F.M.N. AFRO ET Q. ALLIO FABIO CATVLLINO MAXIMO COS. ſcriptū fuiſſe *45.n.320.*
à TERTVLLIANO Librū primum aduerſus Marcionem ex hiſce verbis conſtat: *At nunc*
quale eſt vt Dominus à XII. *Tiberij Cæſaris reuelatus ſit, ſubſtātia verò ad* XV. *iā Seueri Imperatoris annū* *Tom.3. lib.*
nulla cōperta ſit? Atque adeò hoc tēpore ſimul editos fuiſſe oportet LIBROS DE CARNE *1.ad.Marc.*
CHRISTI ADVERSVS IIII. HÆRESEIS, DE RESVRRECTIONE CARNIS, ET AD- *c.15.n.102.*
VERSVS MARCIONEM QVINQVE, vtpotè eodem ſcriptos tempore. Nam ſicut etiam *Tom.3.*
alibi diximus, libro de Carne Chriſti citatur liber Quartus aduerſus Marcionem, libro de *Lib.de Ca.*
Reſurrectione carnis II. & III. aduerſus Marcionem, & libro V. aduerſus Marcionem adle- *Chriſti ca.*
gatur liber de reſurrectione carnis, quo fit vt exiſtimē primùm ſcriptos aduerſus Marcionē *7.n.65.*
Quatuor; intermedios deinde duos illos; & poſtremò aduerſus Marcionem Quintum. *Lib.de Reſ.*
Porrò ſi hoc anno, vti Onuphrius tradit, celebrata ſint Decemnalia Antonini Imper. *car.c.2.nu.*
Seueri filij, fortaſſis præoccupata anno integro ob diſceſſum in bellum Britannicum, *19. & 20.*
quem Caſſiodorus his Coſſ. accidiſſe ſcribit; hoc etiam anno ſcriptus eſt LIBER DE *Lib.5.adu.*
CORONA MILITIS; Sin anno ſequenti (quod mihi magis fit veriſimile ex illa Numi *Marc.c.10.*
inſcriptione ANTONINVS PIVS AVG. COS. III. VOTA SOLVTA DEO) vtrum- *num.150.*
que contigerit, illuc referre poterit Lector; dummodò ſcriptum nobiſcum ſentiat ante *Tomo.2.*
expeditionem Britannicam. Ad quam pertinet etiam inſcriptio ſuprà poſita, cum ef-
figie Equitis manu iaculum tenentis: PROFECTIO AVGG. nam vtrumque filium ſe-
cum duxit Seuerus; à quo quum P. Septimius Geta anno primùm ſequenti Imper. Cæſ.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Aug. ſit appellatus & Tribunitiam poteſtatem acceperit, ſicuti Faſti habent Conſulares,
confirmatur dicta noſtra coniectura. Conciliari quidem poſſunt Inſcriptiones & Faſti
Conſulares cum Onuphrio, & altera quadam inſcriptione, vbi appellatur Antoninus
Aug. Trib. pot. x. Coſſ. III. deſig. vt dicatur cœptus eius annus x. his Coſſ. ad Kal. Maias,
& finitus anno ſequenti Kalendis Maiis: ſed nos ad annum ſequentem referre maluimus,
ne hîc prolixiores ſimus.

Anno Domini CCIX. S. Zephyrini Papæ Romani x. Seueri Imper. XVI. IMP. CÆS.
M. AVREL. SEVERI AVG. F. ANTONINO AVG. III. ET P. SEPTIMIO SE-
VER. AVG. F. GETA COS. Poſt celebrata Decemnalia Antonini Romæ à TER-
Tomo ſecũdo lib. de TVLLIANO ſcriptum cenſemus LIBRVM DE CORONA MILITIS. Romæ enim
Cor. milit. ſcriptum apparet ex verbis illis: *Erubeſcite Romani commilitones eius*, & ad Decemnalia vide-
c. vlt. num. tur referendum illud libri frontiſpicium: *Proximè facta eſt* LIBERALITAS *Præſtantiſſi-*
205. *morum* IMPERATORVM; cui ſubiicienda putauimus quæ ſequuntur, eo quòd occaſio-
Ibid. c. 1. n. nem ſcripti huius libri indicent; vtpotè in quo, contrà quàm alij muſſitabant, Chriſtia-
2. & 3. nis coronæ vſum interdictum deducit. *Expungebantur*, inquit, *in caſtris Milites laureati.*
Ibid. nu. 4. *Adhibetur quidam illic magis Dei Miles, ſolus libero capite, coronamento in manu ocioſo. Singuli de-*
5. 6. 8. 9. *ſignare, eludere eminus, infrendere cominus in noſtrum. Tribuno defertur, & perſona iam ex ordine ac-*
10. 12. 14. *ceſſerat. Statim Tribunus: Cur (inquit) tam diuerſus habitu? Negauit ille cum ceteris ſibi licere. Cauſ-*
ſas expoſtulatus: Chriſtianus ſum, reſpondit. Suffragia exinde, & res apud Acta, & reus apud Præ-
fectos. Ibidem penulas poſuit, ſpeculatoriam pedibus abſoluit, gladium reddidit (nam militaria omnia
inſignia in exautoratione militum exui ſolere, vel ex Herodiano lib. 2. manifeſtum eſt,
initio Imperij Seueri) *Et nunc ruſſatus ſanguine ſuo, donatiuum Chriſti in carcere exſpectat. Exin-*
de ſententiæ ſuper illo, neſcio an Chriſtianorum (non enim aliæ ethnicorum) vt de abrupto & præcipiti
& mori cupido, qui de habitu interrogatus, Nomini negotium fecerit. Nec verò omittendum illud:
Ibid. n. 16. *Planè ſupereſt, vt etiam martyria recuſare meditentur. Muſſitant denique tam bonam & longam ſibi*
17. 18. et 19. *pacem periclitari. Nec dubito quoſdam ſcripturas emigrare, ſarcinas expedire, fugæ accingi de ciuitate in*
ciuitatem. Noui & paſtores eorum in pace leones, in prælio ceruos. Sed de quæſtionibus confeſſionum
alibi docebimus. Denotat enim ibi aut librum de Fuga in perſecutione, aut quod magis pla-
Lib. adu. cet, SCORPIACON ADVERSVS GNOSTICOS (nempè *Prodicum Scorpianum* & alios *Va-*
Gnoſt. nu. 1. *lentinianos Martyriorum refragatores*, qui iam in Africam irrumpere cœperant. de quibus vi-
et c. 1. n. 13. deat Lector Adnotationes noſtras) fortaſsis etiam Romæ ſcriptum. In eo enim & *de quæ-*
ſtionibus confeſſionum, id eſt, quòd confiteri Chriſtum neceſſe ſit, latiſsimè deducit, & per-
ſecutionem omnium grauiſsimam, quæ dicta occaſione poſt longam pacem (vtpotè
quum Romæ & in Africa ad id temporis pauci leguuntur ſub Seuero paſsi martyres) re-
Ibid. c. 1. n. cruduiſſe videtur, his verbis deſcribat: *In præſentiarum eſt medius ardor, ipſa canicula perſecutio-*
11. & 12. *nis ab iſto ſcilicet cynocephalo* (vbi aut Seuerum Imperatorem, aut potius vrbis Romæ præ-
fectum in abſentia illius iam in Britanniam profecti, intelligit) *alios ignis, alios gladius, alios*
beſtiæ Chriſtianos probauerunt; alij fuſtibus inſuper & vngulis deguſtato martyrio, in carcere eſuriunt.
Porrò Seuerum propterea abſentem in Britannia diximus, quòd expeditionis Britanni-
cæ hoc anno, vti antea probauimus, factæ meminerint Euſeb. in Chronic. Oroſ. lib. 7. c.
11. Paulus Diaconus lib. 8. cap. 1. & ante eos Spartianus, Herodianus, & Dio in Seuero.
Nondum enim Britanniam Romanis paruiſſe ad id vſque temporis, etiam ipſe verbis his
Tom. 1. lib. ſuprà citatis indicat: *& Britannorum inacceſſa Romanis loca, Chriſto vero ſubdita*, vtpotè Lucio
adu. Iud. c. Britanniarum Rege pauloantè ope S. Eleutheri Papæ ad fidem conuerſo; item etiam illis:
7. nu. 43. *Britanniæ intra Oceani fines concluſæ ſunt.*
Ibid. n. 50.

Anno Domini CCX. S. Zephyrini Romani Pontificis XI. Seueri Imper. XVII. M. AVRE-
LIO CLAVDIO M. F. POMPEIANO, ET LOLLIANO AVITO COS. Romæ ad-
huc exiſtens TERTVLLIANVS, ſcripſiſſe mihi videtur LIBRVM DE VELANDIS
Lib. de Vel. VIRGINIBVS, quem Græcè quoque ſcriptum eſſe his fatetur verbis: *Proprium iam ne-*
virg. c. 1. n. *gotium paſſus meæ opinionis, Latinè quoque oſtendam, virgines noſtras velari oportere.* De quo ar-
2. & 3. gumento anno ſequenti latiùs. Scripſiſſe etiam veriſimile eſt paulopòſt, iam Carthagi-
Tomo tertio nem reuerſum, LIBRVM ADVERSVS PRAXEAN, de quo Auctor: *Iſte*, inquit, *pri-*
lib. ad. Pra. *mus ex Aſia hoc genus peruerſitatis intulit Romanæ humo, & aliâs inquietus; inſuper & de iactatione*
c. 1. nu. 5. 6. *Martyrij inflatus, ob ſolum & ſimplex & breue carceris tædium. Fruticauerant auenæ Praxeanæ hîc*
12. 13. 14. *quoque* (nempè in Africa) *ſuperſeminatæ; traductæ dehinc per quem Deus voluit* (quantum apparet,
15. 16. et 17. *Zephyrinum* Papã, vtpotè de quo tale quid tradat B. Opt. Mileuit. libro 1. cõtra Parmenian.)

etiam

etiam euulſæ videbantur. Denique cauerat priſtinum doctor de emendatione ſua, & manet chirographum apud Pſychicos, apud quos tūc res geſta eſt, exinde ſilentium. Auenæ verò illæ vbique tunc ſemen excuſſerant. Ita aliquandiu per hypocriſin ſubdola viuacitate latitauit, & nunc denuò erupit. Ex quibus verbis ſatis patet, & reuocaſſe ſuam hæreſin aliquando Praxean diſputatione alicuius emendatum, ſed iterum relapſum denuò erupiſſe; & dum hic liber ſcriberetur, adhuc ſuperuixiſſe. Quamquam interim, ſi verum ſit quod addit de Montani Prophetia eius ope expulſa, quandoquidem illum floruiſſe conſtet ſub S. Eleuthero Papa, oporteat iam ſenem fuiſſe Praxean. [*Ibid. nu. 8. & 11.*] Nos certè vixdum in eo quod dictum eſt, Auctori fidem adhibendam putamus; tum quòd S. Pacianus in hæc verba ſcribat de hæreticis ſecundum Phrygas. Et primùm hi pluribus nituntur Auctoribus. Nam puto Græcus Blaſtus ipſorum eſt; Theodotus quoque & *Praxeas* veſtros aliquando docuerunt; tum, quòd ipſe Auctor, præterquàm quòd illic ſubiungat tamquam diſcipulos *Blaſtum*, *Theodotum*, & *Praxean*, cum *Victorino*; illis qui *ſecundum Æſchinem pronuntiabantur*, eandem hæreſin adtribuit, & hoc libro impugnat.

Anno Domini CCXI. S. Zephyrini Papæ Romani XII. Seueri XVIII. M. ACILIO M.F. M.N. FAVSTINO, ET C. CÆSONIO C.F. MACRO RVFINIANO completum fuit, quod ſcribunt poſt Auctores ſupracitatos Caſſiodorus in Chronico, & Ven. Beda hiſtor. Eccl. l. 1. cap. 5. de Seuero, quòd vallum crebris turribus communitum in Britannia, per centum & amplius milia paſſuum de mari ad mare perduxerit, vt partem Prouinciæ grauiſſ. præliis receptam à ceteris faceret ſecuriorem. Pro quo facit etiam lex Seueri & Antonini Augg. Eboraci lata hoc Conſulatu Non. Maij, quæ exſtat Cod. lib. 3. Tit. 32. l. 1. Certè tunc primùm leguntur Inſcriptiones, quibus appellatur Seuerus BRITANNICVS MAX. TRIB. POT. XVIII. ac Antoninus BRITANN. TRIB. POT. XIII. IMP. II. COS. III. denique & illa: P. SEPT. GETA PIVS AVG. BRIT. TRIB. POT. III. COS. II. vno ex latere, & ex aduerſa parte: VICTORIÆ BRITAN. Vtpotè quum tertius fuerit duntaxat iſte annus, ex quo Geta Tribunitiam poteſtatem cum ceteris Imperij inſignibus acceperat. Porrò hoc ferè anno contigiſſe cenſemus, quod de TERTVLLIANO ſcribunt B. Hieron. Sophronius Catal. Scriptor. Eccleſ. ac Niceph. lib. 4. cap. 12. ac 34. Quum vſque ad mediam ætatem in Eccleſia Catholica presbyter permanſiſſet, ad Montani dogma delapſum. Verumtamen magna eſt difficultas, quomodo ſcribat B. Hieron. id factū inuidia & contumeliis Clericorum Romanæ Eccleſiæ, ac Sophronius φθόνῳ καὶ περιπλακισμοῖς τῶν κληρικῶν τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας, & interpres Nicephori: propter Cleri Romani inuidiam, præſertim quum de eo nuſquam conqueratur Auctor etiam in libris aduerſus Eccleſiam ſcriptis; Maximè quum cauſſam illam reticens Vincentius Lirinenſis, etſi B. Hieron poſterior, non aliud dicat, quàm TERTVLLIANVM Catholici dogmatis & vetuſtæ fidei parum tenacem, ac diſertiorem multò quàm feliciorem, mutata ſententia in errorem delapſum, magnam fuiſſe in Eccleſia tentationem. Quem in hoc imitatur Abbas Trithemius. Eſt quidam qui inuidiæ cauſſam fuiſſe putet Auctori eloquentiam. Rhenani coniecturam, quamtumuis ſuſpectam, ſequuntur etiam Catholici quidam, qui ſuſpicantur illum, quum initio fauere cœpiſſet hæreſi Montani, ſtatim Eccleſiæ communione priuatum, priuſquàm ſe totum dederet; qua re commotus ille prorſus in Montani partes tranſierit. Verùm non video, quomodo Excommunicationem Eccleſiaſticam, quam Auctor *diuinam cenſuram, & futuri iudicij præiudicium* appellat, B. verò Hieron. Epiſto. ad Heliod. ante diem iudicij iudicium, quo eiectus de Eccleſia rabido dæmonis ore diſcerpitur, non ſolùm inuidiæ [*To. 1. Apolog. c. 39. num. 502.*] (quam pro zelo etiam in ſanctos agnoſcit idem B. Hieronymus Epiſtol. ad Damaſ. de prodigo & frugi filiis) ſed & contumeliarum nomenclatura ipſe traduceret. Nos itaque, ſi quid in re incerta diuinare liceat, coniicimus *Tertullianum* poſt obitum Agrippini, in obtinendo Epiſcopatu Carthaginienſi repulſam paſſum, fortaſſis inuidia Clericorum quorundam Eccleſiæ Romanæ, à quibus proinde etiam contumeliis adfectus, ad partes Montani deſciuerit. Certè fomitem illis inuidiæ adminiſtrare potuerunt loci aliquot in libris præcedentibus, quibus tacitè quorundam Clericorum, fortaſſis Romanorum, vitia reprehendit; non aliter atque poſtmodùm BB. Hieronymo & Paulino accidit eadem de cauſſa. Imprimis de frequentatione ſpectaculorum: *Sed Tragœdo*, inquit, *vociferante, exclamationes ille* (nempè aliquis de Clero) *alicuius Prophetæ retractabit. Inter effeminationis modos, Pſalmum ſecum comminiſcetur; & quum athletæ agent, ille* [*Tom. 2. l. de Spect. c. 25. n. 187. 188. 189. 160. & 191.*]

dictiurus eſt, repercutiendum non eſſe; poterit & de miſericordia moueri defixus in morſus vrſorum, &
ſpongias retiariorum. Auertat Deus à ſuis tantam voluptatis exitioſæ cupiditatem. Quale eſt enim, de
Eccleſia Dei in Eccleſiam diaboli tendere? de cœlo (quod aiunt) in cœnum? illas manus quas ad Do-
minum extuleris, poſtmodùm laudando hiſtrionem defatigare? Ex ore quo Amen in ſanctum protu-
leris, gladiatori teſtimonium reddere? εἰς αἰῶνας alij omninò dicere, niſi Deo Chriſto? Item illud in
Ibid. lib. de Artifices idolorum: *Tota*, inquit, *die ad hanc partem zelus fidei perorabit ingemens Chriſtianum ab*
Idol. c. 7. n. *Idolis in Eccleſiam venire, his manibus adorare, quæ foris aduerſus Deum adorantur, manus admouere*
28. 29. 30. *corpori Domini, quæ dæmoniis corpora conferunt. Nec hoc ſufficit. Parum ſit, ſi ab aliis manibus ac-*
31. 32. 33. *cipiant quod contaminant, ſed ipſæ tradunt aliis quod contaminauerunt. Adleguntur in ordinem Eccle-*
& 34. *ſiaſticum Artifices Idolorum. Prò ſcelus! Semel Iudæi manus Chriſto intulerunt, iſti quotidie corpus*
Ibid. lib. de *eius laceſſunt. O manus præſcindendæ!* Rurſum illud de Paſtoribus in perſecutione fugienti-
Coron. mili. bus: *Planè ſupereſt vt etiam martyria recuſare meditetur, qui Prophetias eiuſdem Spiritusſancti reſpuit.*
c. 1. n. 16. et *Noui & Paſtores etiam eorum in pace leones, in prælio ceruos.* Denique de Velandis virginibus:
18. *Illam conſuetudinem, quæ virgines negat, dum oſtendit, nemo probaſſet, niſi aliqui tales, quales virgines*
Ibid. lib. de *ipſæ. Tales enim oculi volent virginem viſam, quales habet virgo quæ videri volet. Inuicem ſe eadem*
Velā. virg. *oculorum genera deſiderant. Eiuſdē libidinis eſt videri, & videre.* Auctor Cōmentarij S. Ambroſio
c. 2. nu. 19. adſcripti in Epiſt. Pauli, videtur interpretari inuidiam illam, quaſi fuiſſet ipſius auctoris in
Clerum Romanum. Sic enim inquit: Per inuidiam caritatem corrumpentes, ſcientiam
ad nihilum deduxerunt. Nam & *Tertullianus* & *Nouatianus* non paruæ ſcientiæ fuerunt;
ſed quia per zelum, caritatis fœdera perdiderunt, in ſchiſma verſi, ad perditionem ſui hæ-
reſes creauerunt. Ex quibus verbis fit etiam veriſimilior mea coniectura ex eo, quòd ob
repulſam Epiſcopatus Romani in ſchiſma & hæreſim inciderit *Nouatianus*. Porrò ſi excō-
municatus fuerat, iuſtiſſimis profectò de cauſſis, etiam fortaſſis in abſentem, eam tulit
B. Zephyrinus Pontifex. Primùm enim in Libris omnibus ſcriptis citra XIIII. Imperij Se-
ueri annū, *Paracleti nouæ Prophetiæ frequenter, Spiritusſancti* etiam Montanici verbis iam citatis,
meminit, ſicuti etiā *mulieris Prophetidis* ſubinde, modò *Priſcillā*, modò *Maximillā* ſignificans;
& ſimiliter de *Ecſtaſi*, habet nō pauca, locis citatis inter Paradoxa Auctoris. Deinde *Pſychi-
cos* quoque, id eſt *animales*, appellare cœpit Catholicos, tum aduerſus Marcionem, tum
aduerſus *Praxean*, ſicuti etiam ibi latiùs. Poſtremò omnia illa ſimul coniungens lib. adu.
Tom. 3. lib. Praxean, *Romanum Epiſcopum*, quantum apparet, *Eleutherum* calumniatur, tanquam qui
adu. Prax. agnoſcens iam *Prophetias Montani Priſcæ & Maximillæ, ex ea agnitione pacem Eccleſiis Aſiæ &*
c. 1. n. 7. 8. *Phrygiæ inferre paratus fuerit, niſi Praxeas falſa* (perperàm inquit) *de ipſis Prophetis & Eccleſiis eo-*
10. *rum adſeuerando, coēgiſſet litteras pacis reuocare iam emiſſas, & à propoſito recipiendorum chariſmatum*
conceſſare. Et inſuper *diaboli negotium procuraſſe* dicit, *qui prophetiam expulit, & paracletum fu-*
Ibid. n. 11. *gauit.* Certè ipſe Auctor Excommunicationem in hæreticos adprobat non vno in loco.
To. 3. Scorp. Anno Domini CCXII. S. Zephyrini Papæ Romani XIII. M. Aurelij Antonini Baſſiani
adu. Gnoſt. Pij Felicis Aug. Britannici, Germanici Imperij I. Q. EPIDIO L. F. RVFO LOLLIA-
ca. 1. nu. 10. NO GENTIANO, ET POMPONIO BASSO COS. conſcriptum cenſemus TER-
Tomo quin. TVLLIANI LIBRVM DE FVGA IN PERSECVTIONE. Idque ante deceſſum Im-
per. L. Sept. Seueri Pertin. Aug. qui eo anno pridie Nonas Februarias Eboraci mœrore
magis quàm morbo mortuus eſt (in hoc adeò punitus à Deo iuxta Oroſium l. 7. cap. 11.)
nondum elapſo anno Imperij ſui XVIII. vtpotè quum ab Idibus Maiis anni Domini 194.
ad dictum vſque huius anni diem computantur duntaxat anni XVII. menſes VIII. dies XXI.
quo fit vt hunc annum I. Antonini faciamus. Aut ſaltem ante reditum Antonini ex Bri-
tanniis cum fratre ſuo P. Septimio Geta, Felici Aug. Britannico Imperij conſorte, adhuc
Tom. 1. lib. durante perſecutione, quam ipſe (vtpotè *lacte Chriſtiano* imbutus, ſicuti ſuprà ex Auctore
ad Scap. c. diximus) vel Seuero Sulpitio teſte, Sacræ hiſt. lib. 2. ceſſare fecerit, vtpotè qui ſcribat ab
4. num. 36. obitu Seueri ad Decium vſque pacem Eccleſiis fuiſſe, præterquàm quòd à Maximino in
Epiſcopos ſæuitum fuerit; quam adeò longam pacem appellat B. Cyprian. lib. de Lapſis.
Quamquam interim edicta Seueri adhuc aliquandiu viguiſſe, ex his Auctoris verbis
Tom. 5. lib. videantur: *Niſi fortè in Senatuſconſulta & Principum mandata coitionibus oppoſita delinquimus.*
de Ieiuniis Hunc quum contra Eccleſiam Chriſtum adſerant, vbi ſuprà, B. Hieronymus, Sophron.
c. 13. n. 79. & Niceph. veriſimile fit *Fabium* illum Romanum fuiſſe Presbyterum. Certè quòd ali-
Tom. 5. lib. quo miniſterio Eccleſiaſtico functus fuerit, colligere eſt ex verbis illis: *Sed quum ipſi Au-*
de Fuga in *ctores, id eſt, Diaconi, Presbyteri & Epiſcopi fugiunt, quomodo laicus intelligere poterit?* Qui-
perſec. c. 11. bus interim quando (contra quàm ſentit Auctor) fugere liceat, in Adnotationi-
n. 78. et 79.

bus

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

bus noſtris latiùs. Meminit in eo etiam *Rutilij ſanctiſſimi Martyris*. Porrò & ſub Seuero hauddubiè referri debet, quod ſcribunt Euſeb. & Nicephor. de Origenis prima perſecutione maxima apud Alexandriam, antequàm ſeſe ipſum caſtraret. Atqui ad intellectum Auctoris facit, vbi dicit: *Maledictum eſſe ante ἀποθέωσιν Deum Cæſarem nuncupare*; id quod latè recenſet Herod. l. 3. de ritu obſeruato in relatione Seueri Imper. poſt mortem in Diuos, per filios Romæ factæ, poſtquàm cineres ex Britannia ſecum allatos in vrna alabaſtrina iuxta illum, aut aurea iuxta Spartianum, in ſepulcrum Antonini ſunt illati. Hîc præterea prætereundum non putauimus, quòd quum pridie Non. Febr. perierit Seuerus, caſtigari deberent leges duæ Codicis, altera l. 6. Tit. 45. l. 1. vt legatur v. Kal. Februarij, pro: Ianuarij; altera eiuſdem l. Tit. 37. l. 3. vti ſoli Antonino Aug. adſcribatur, non Seuero & Anton. Augg. vtpotè quum lata ſit v I. Kal. Maij, diu poſt illius obitum; maximè quum exſtet lex Antonini ſolius Kal. Maias data, & aliæ plures his Coſſ. latæ.

Ibid. cap. 5. num. 41.

Tom. 1. Apolog. c. 34. num. 459.

Anno Domini CCXIII. S. Zephyrini Romani Pontificis XIIII. Antonini Imper. II. M. POMPONIO M. F. ASPRO ET ASPRO COS. ſiue duobus Aſpris, quibus Coſ. Leges Antonini variæ datæ leguntur (quorum ſeniorem eundem illum cenſemus, de quo ſuprà ad annum CCII.) ſolus Antoninus (teſtibus Herodiano & Spartiano) fratre Geta ad pectus ſuæ matris interfecto, poſtquàm imperauit annum vnum dies xxj. ac ſepulto in ſeptizodio (quod à ſeptem zonis cœli ita dictum Seuerus, vel Euſeb. teſte, ædificauerat, ac in Diuos relato) Imperium vſurpauit. Inſuper & alios plurimos, quantumuis patri ſibíque antea cariſſimos, neci tradi iuſſit, inter quos commemorandi veniunt Papinianus ille, eius ac Iuliani & Tertyliani I C. præceptor, Iuris Aſylũ cognominatus à Spartiano, & Sammonicus Serenus, cuius Libros plurimos exſtare ille ſcribit, Gordiani poſtea Cæſaris pædagogus. In hunc annum referimus LIBRVM TERTVLLIANI DE EXHORTATIONE CASTITATIS, vtpotè quem Nicephorus lib. 4. c. 54. inter eos recenſet, qui contra Eccleſiam Catholicam conſcripti ſunt, & in quo eò dementiæ videtur veniſſe, vt *apud tres etiam laicos*, vtpotè Montanum & inſanas eius Prophetides Priſcam & Maximillam, eſſe Eccleſiam exiſtimet, quemadmodum latiùs idipſum alibi inculcat. Huic etiam anno adplicamus diſputationem illam Caij Scriptoris Eccleſiaſtici aduerſus Proclum, cuius meminerunt Euſeb. l. 6. c. 14. B. Hieron. in Caio, & latiùs in hæc verba Niceph. loco iam citato: Floruit, inquit, ſub Zephyrino Romæ Epiſcopo, Caius, Antonino Seueri filio imperante. Is aduerſus *Proclum* Montani propugnatorem diſſertationem copioſiſſimam habuit & compoſuit, temerariæ audaciæ, quòd nouam introduxerit Prophetiam, illum redarguens & confutans. Quam quidem nos aliquando exiſtimauimus anſam dediſſe Auctori ad Montani partes deficiendi; quod veriſimile fit in *Proclum* hac diſputatione conuictum, nec reſipiſcentem, à Zephyrino Excommunicationem latam fuiſſe, & omnes eius aſſeclas, inter quos hauddubiè Auctor, vtpotè Montaniſtarum *κατὰ Proclum* ſectator, non eorum qui ſecundum Æſchinem dicebantur, contra quos egit libro aduerſus Praxean. Verùm iam antea illum deficere cœpiſſe, immò contra Eccleſiam ſcripſiſſe, ex ſuperioribus manifeſtum fit. Fortaſſis etiam hoc tempore contigit Origenis diſcipuli Clementis Alexandrini & Ammonij Romana ſub Zephyrino profectio, cuius meminerunt Euſeb. & Nicephor. quorum ille lib. 6. c. 12. cauſſam illius eam ſcribit, quòd in optatis illi eſſet antiquiſsimam illam Eccleſiam inuiſere. Quo tempore etiam alij Eccleſiaſtici ſcriptores ab illis enumerantur, Berillus Arabiæ Boſtrenus, Hippolytus iuxta quoſdam, Portuenſis, Alexander primùm Cappadociæ, deinde Hieroſolymorum Epiſcopi, quibus interſerit B. Hieron. etiam Minutium Felicem, qui Apologeticum Auctoris per multa imitatus eſt.

Tomo 5.

Lib. de Exhort. caſtit. c. 7. n. 40.

Lib. de Pudic. cap. 21. num. 191.

Anno Domini CCXIIII. S. Zephyrini Papæ Romani XV. Antonini Imper. III. IMP. CÆS. M. AVREL. DIVI SEVERI F. ANTONINO AVG. BRITAN. GERMAN. IIII. ET P. CÆLIO P. F. BALBINO II. COS. ipſe Antoninus Imp. II. Trib. poteſt. XVI. de Britanneis triumphauit. Quo anno à TERTVLLIANO ſcriptum exiſtimamus etiam aduerſus Eccleſiam LIBRVM DE MONOGAMIA. In eo inter cetera ſic legitur: *Quum magis nunc tempus in collecto factum ſit, annis circiter* C L X. *exinde productis.* Quos qui à Paſſione Domini computandos voluerint, tota via aberrare ex ſuperioribus plus ſatis manifeſtum eſt, etiamſi, iuxta erroneum calculum Auctoris à paſſo Chriſto vſque ad deuaſtationem Hieroſolymorum anni dumtaxat computarētur xxij. quos alij enumerant 52. quia vſque ad annum præſentem non ſolùm 160. ſed producti eſſent 188. Sunt

Tom. 5. Lib. de Monog. ca. 3. nu. 17.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

etiam qui ab Apoſtolis hunc computum ineant, eo quòd præmittatur: *poſt Apoſtolos*, in
qua ſententia & nos fuimus, quum Adnotationes noſtras in eum ſcriberemus locum.
Verùm SS. Petrus & Paulus primùm paſsi ſunt anno Neronis vltimo, qui in annum inci-
dit Chriſti 69. à quo ad hunc non niſi computantur anni 146. & S. Ioannes Euangeliſta
vixit ad Traiaſium vſque, mortuus primùm anno circiter 100. vnde non plures ſunt anni
quàm 114. Propiùs accedunt, qui ab Apoſtoli Pauli ætate computant annos illos *circiter*
CLX. quorum ſententiæ accedimus: ſed quia ille primùm martyrio adfectus cum Apo-
ſtolo Petro (vti iam dictum eſt) cenſemus ab eo tempore numerãdos, quo Epiſtolam ſcri-
pſit priorem ad Corinthios, ab anno nempè Domini circiter LIIII. Imprimis enim ſcri-
ptam Epiſtolam vtramque ad Corinthios, poſtquàm ab ipſo ad fidem eſſent conuerſi, ex
eiſdem fit manifeſtum; quæ conuerſio contigiſſe putatur anno Domini 51. quum ibi hæſit
ad annum & menſes ſex. Deinde ſi Epheſi ſcripta ſit (ſicuti quidam & rectiùs habẽt Græci
codices) ex hiſtoriis Peregrinationis Pauli ſatis patet dicto anno, qui incidit in duodecimũ
Claudij Imperatoris, Epheſi illum habitaſſe. Siue ex Philippis (quod plures præ ſe ferunt
& Latini & Græci codices) certè anno LV. per Philippos iter feciſſe, poſtquàm Epheſo
diſceſſerat, ſub feſtum Paſchæ, teſtantur Acta Apoſtolorum c.20. Et verò ſic intelligi de-
bere Auctorem, vel ex illis dictis verbis colligitur, quæ leguntur 1. Cor. 7. *Quum nunc tem-*
pus in collecto factum ſit. Atqui in hunc annum hoc incidere, non in XV. Seueri (vti quidam
etiam viri eruditi coniecturam faciunt) ex eo perſpicuum eſt, quòd ille idem ſit cum anno
Domini CCVIII. ad quem proinde ab eo, quem diximus, non niſi anni CLIIII. confi-
ciuntur, nec vlteriùs extẽdi poſsint, quòd anno primùm 51. fidei catholicæ initiati fuerint
Corinthij. Porrò fuit hic annus nobilitatus Conſulatu trium Imperatorij Ordinis viro-
rum; nam præter Antoninum, & Balbinum, qui quartus ab illo imperauit, cum Pupieno,
etiam ſuffectus fuit ex Kal. Martiis M. ANTON. M. F. GORDIANVS, qui poſtea Im-
per. Cæſ. Aug. appellatus à Balbino interfectus fuit; ſicuti rurſum ex Kal. Maiis P. Heluius
Diui Pertinacis F. P. N. Pertinax paulopòſt occiſus ab Antonino.

Anno Domini CCXV. S. Zephyrini Romani Pontificis XVI. Antonini Imper. IIII.
SILIO MESSALA ET Q. AQVILIO SABINO COS. Imperator ex expeditione
Gallica, cuius Spartianus meminit, Romam reuerſus, à veſtis talaris genere inde allatæ,
quam plebi diſtribuit, vt eo veſtitu ſeſe ſalutaret, Caracalla nuncupatus eſt. Hoc ferè an-
no ſcriptum cenſemus à TERTVLLIANO etiam aduerſus Eccleſiam, LIBRVM DE IE-
Tomo 5. IVNIIS ADVERSVS PSYCHICOS. Ex quo imprimis fit veriſimile, cum *Proclo* reli-
quiſque Montaniſtis poſt dictam diſputationem, etiam Tertullianum à Papa Zephyrino
excommunicatum fuiſſe, ex verbis inquam illis: *dum quaqua ex parte anathema audiamus*, *qui*
Lib. de Ieiun. cap. 1. num. 13. *aliter adnunciamus*. Deinde varia tum fuiſſe celebrata per Græcias Concilia, ita teſtatur:
Aguntur præterea per Græcias illas certis in locis Concilia ex vniuerſis Eccleſiis, per quæ & altiora quæ-
Ibid. c. 13. *que in commune tractantur, & ipſa repræſentatio totius nominis Chriſtiani magna veneratione celebra-*
nu. 80. 81. *tur. Conuentus autem illi ſtationibus priùs & ieiunationibus operati.* Quæ maximè contra Monta-
niſtas conueniſſe, vel inde mihi colligere videor, quòd etiam in Epiſcopos quoſdam ea
hæreſis cancri in morem ſerpere cœpiſſe videatur, ex his Auctoris verbis: *Hæc erunt exem-*
Ibid. c. 16. num. 99. *pla, & populo, & Epiſcopis etiam Spiritalibus*; nam ſpiritales Montani aſſeclas Pſychicis (ita
Catholicos calumnioſè appellat) opponit. Porrò ſi vera ſit lectio apud B. Hieronymum
Epiſt. 54. ad Marcellam de Montaniſtis, quòd illi tres in anno Quadrageſimas facerent,
quaſi tres paſſi eſſent ſaluatores; incipit ab illis nonnihil diſſentire Auctor in duarũ dum-
taxat obſeruatione, ſicuti ex his verbis, etiam iuxta MS. cod. manifeſtum fit: *Duas*, inquis,
Ibid. ca. 15. n. 90. & 91. *in anno hebdomadas Xerophagiarum, nec totas, exceptis Sabbatis & Dominicis, offerimus Deo, abſti-*
nentes ab iis, quæ non reiicimus, ſed differimus. Verùm de hoc latiùs in Adnotat. noſtris.

Anno Domini CCXVI. S. Zephyrini Romani Pontificis XVII. Antonini Imper. V.
AIMILIO LÆTO (quem paulopòſt ab Antonino interfectum ſcribit Spartianus) ET
ANICIO CEREALI COS. eo ipſo quo Antoninus in expeditione Germanica (teſte
Spartiano) iuxta Rhetias multos barbaros interfecit, inde potiſsimùm GERMANICVS
appellatus, putatur ſcripſiſſe TERTVLLIANVS LIBRVM DE PVDICITIA. In quo
Tomo 5. ſententiam S. Damaſi in Pontificali de vaſis vitreis ad ſacrificium ordinatis à S. Zephyri-
Lib. de Pudic. c. 7. n. 51. et c. 10. n. 84. 85. no, confirmant hæc illius verba: *Cui ille ſi fortè patrocinabitur Paſtor, quem in calice depingis*;
maximè quòd ſequitur: *At ego eius Paſtoris ſcripturam haurio qui frangi non poteſt*; frangi enim
facillimi ſunt calices vitrei; quos etiam depingi tum ſolere, hinc fit manifeſtũ. Hic etiam
in

in hoc à Montaniſtis diſſentit, quòd quum illi teſte B. Hieron. Epiſt. ſupracitata Montanum ſenſiſſe: Non poſſe renouari per pœnitentiam Lapſos, atque adeò illum cum Nouatiano coniungat; Auctor dumtaxat mœchis & fornicatoribus (etſi perperàm, & contrà quàm antea ſcripſerat lib. de Pœnit.) pacem Eccleſiæ neget; oppugnans ex propoſito illud Zephyrini (quem *Pontificem* Maximum etiam iam hæreticus *Epiſcopum Epiſcoporum* appellat:) *Ego & mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto.* Atque hoc eſt mea quidẽ *Lib. de Pudic. c. 1. n. 5. & 6.* ſententia quod de illo ſcribit B. Auguſt. lib. de Hæreſ. poſtmodùm ab Cataphrygibus diuiſum ſua conuenticula propagaſſe; fortaſſis quòd iam defunctis illis, qui κατ' *Proclum* (cuius ipſe ſectator) dicebantur, obtinerent palmam illi qui ſecundum Æſchinem. Vtpotè contra quos tacitè ſcripſerit librum adu. Praxean de Patre & filio non eiſdem. Diſſentiſſe etiam illum adnotauimus de duabus dumtaxat Quadrageſimis. Quare falluntur, qui ex eo loco colligunt eum ad Catholicam Eccleſiam rediiſſe; maximè quum B. Auguſt. cauſſam hæreſeos duplicem adſignat, tum quia tranſiens ad Cataphrygas, cœpit ſecundas nuptias damnare, tum quia ſua conuenticula propagauit.

Anno Domini CCXVII. S. Zephyrini Papæ Romani XVIII. & Antonini VI. Q. AQVILIO SABINO II. (ad quem Vlpianus Libros 51. Digeſtorũ ſcripſit) ET SEXT. AVRELIO P. F. ANVLLINO COS. cenſemus ſcriptos TERTVLLIANI LIBROS SEX DE ECSTASI, & ADVERSVS APOLLONIVM SEPTIMVM, quos *To. 4. inter Fragmẽta.* etiam aduerſus Eccleſiam ſcriptos teſtantur B. Hieron. Sophron. & Niceph. nec obſtat quòd *Apollonium* collocet B. Hieron. Catal. Script. Eccleſ. ante Auctorem, quia quod aliàs facere ſolet, nullius Imperatoris adſcribit tempora; Euſeb. quoque Eccleſ. hiſtor. lib. 5. c. 17. & poſt eum Nicephorus, eum inter eos quidem recenſet, qui aduerſus Montanum ſcripſerunt, ſed aliquandiu poſtea conſcriptum ſatis indicant illa verba: Porrò *Apollonius* ſcriptor Eccleſiaſticus, quum ea quæ Cataphrygum Hæreſis nominata eſt, adhuc in Phrygia vigere videretur, Librum ſeparatim ad patronos eiuſdem cõfutandos conſcripſit. Deinde conuincit illud eiuſdem: Idem iſte *Apollonius* in eodem Libro commemorat, quòd quadrageſimus iam annus, in quo quidem ad hoc opus ſcribendum ſe contulit, agebatur, ex quo Montanus confictam & commentitiam Prophetiam incœperit. Atqui ab initio Pontificatus S. Eleutheri, quo Montanus hæreſin ſparſit ſuam, vti ſupradictum eſt, ad hunc vſque intercedunt anni XL. Sedit enim Eleutherius poſt Conſulatum Cethegi & Clari (vtpotè creatus pridie Idus Maij, quum exſtet illis Conſulibus Epiſtola Decretalis S. Soteris Papæ data X. Kal. Iunij) vſque ad Maternum & Praduam Conſules, defunctus VII. Kal. Iunij, id eſt ab anno Domini CLXXII. vſque ad annum CLXXXVI. per annos XIIII. dies XIII. S. Victor, vt ſupradictum eſt, annos XII. menſem I. dies XXVIII. His addantur anni XVIII. S. Zephyrini, fient anni XLIIII.

Anno Domini CCXVIII. S. Zephyrini Papæ Romani XIX. Antonini VII. vtriuſque vltimo, BRVTTIO PRÆSENTE ET EXTRICATO COS. nos etiam hiſtoriæ noſtræ Tertullianicæ finem imponimus. Non quòd certò velimus adſerere poſtea non ſuperuixiſſe TERTVLLIANVM, quem Trithemius ſcribit vixiſſe vſque ad ſenectam & ſenium, ſed quòd ſaltem à ſcribendo deſtiterit. Sentiebamus aliquando, quum in illum Adnotationes ſcriberemus, *Librum de Ieiuniis*, ſub S. Calixto Papa editum fuiſſe, quòd *Ieiuniorum* meminerit *citra illos dies quibus ablatus eſt ſponſus*, id eſt extra Quadrageſimam; exiſtiman- *Tom. 5. Lib. de Ieiun. c. 13. nu. 78.* tes adludi ad ieiunia IIII. Temporum ab illo inſtituta. Sed vbi penitiùs inſpeximus, poteſt referri aut ad id quod ſequitur: *Et ſtationum ſemiieiunia interponentes* (nempè feriæ quartæ & ſextæ ad horam vſque nonam) *& interdum pane & aqua victitantes*, aut ad ieiunium Sab- *Ibid. c. 14. num. 87.* bati, quod Romæ celebrabatur ex ſtatuto, non in Africa (cuius etiam paulopòſt meminit) aut ad ieiunia Pœnitentium etiam Catechumenorum, de quibus ipſe in hæc verba ante hæreſin: *Ingreſſuros baptiſmum, orationibus crebris, ieiuniis, & geniculationibus, & peruigiliis orare oportet.* Aut denique ad ieiunia in Vigiliis Feſtiuitatum Eccleſiaſticarum. Atque adeò pla- *Tom. 3. Lib. de Baptiſ. c. 20. num. 135.* cet B. Hieronymi, Sophronij, & Nicephori ſententia, qui non ſub Macrino aut Heliogabalo, ſed ſub Seuero Principe & Antonino Caracalla floruiſſe & ſcripſiſſe teſtantur hunc Auctorem noſtrum; maximè quum ſub S. Zephyrino Põtifice omnes illum claruiſſe ſcribant, non ſub Calixto; præter vnum aliquem neotericum, qui tamen eum iam antea ſub Adriano Cæſare eundem fecerat cum Tertyliano I C. Porrò poſtremum fuiſſe hunc annum Antonini Caracallæ Imper. non ſequentem (vti Caſsiodorus habet) patet ex Faſtis Conſularibus emendatioribus, in quibus ſic ſcribitur: Hoc anno ad VI. Idus Aprileis IMP.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Cæs. M. Aurelius Diui Seueri filius Antoninus, Auguſtus, Britannicus, Germanicus occiſus eſt. Quum enim (inquit Spartianus) vellet iterum Parthis bellum inferre, atque hybernare Edeſſæ; atque inde Carras Luni Dei gratia (de quo, quod inſuper addit, ad intellectum facit Auctoris, qui alicubi *Maſculum* Lunam ridet) veniſſet, die Natalis ſui ipſis Megalenſibus, inſidiis à Macrino Præf. præt. poſitis, qui poſt eum inuaſit Imperium, interemptus eſt; ab eodem tamen in Deos relatus, & templo ei ædificato, & Saliis additis. Confirmatur hæc mea ſententia, quòd nullæ exſtent leges Antoninõ & Aduento Coſſ. ſed Antonini Aug. titulo duæ Præſente & Extricato Coſſ. altera lib. IX. Cod. data VIII. Kal. Mart. altera lib. VIII. Tit. 38. l. 3. ex Kalendis Martiis paulo ante obitum. Imperauit proinde à pridie Nonas Febr. anni Domini CCXII. vſque ad dictum diem, annos VII. menſes II. dies IIII. Atqui S. Zephyrino Papæ, quem & S. Damaſus, & alij omnes his Conſulibus vitam finiiſſe ſcribunt, non poſſunt plures anni tribui quàm XIX. & dies XVI. quòd à IIII. Idus Auguſti anni Domini CLXXXXIX. vſque ad VII. Kal. Septembr. quo hoc defunctus eſt, totidem computentur. Quem quum Eccleſia inter Martyres celebret, oportet vt abſente iam Antoninõ, iterum per Pontifices Idolorum excitata fuerit Romæ, & fortaſſis à Macrino continuata (qui proinde etiam poſt annum, menſem I. dies aliquot, à Deo cæde punitus eſt) Chriſtianorum perſecutio; ſed quia localis dumtaxat, non computata ab hiſtoricis.

Tom. I. Apolog. c. 15. num. 218.

Ceterùm etiam hîc adiiciendum pro hiſtoriæ veritate, fruſtrà quoſdam illum denuò ad Catholicam fidem rediiſſe opinari. Nam imprimis id ex S. Auguſtino colligi non poſſe ad annum abhinc ſecundum oſtendimus. Deinde inter Martyras minimè computandum TERTVLLIANVM, ſed Tertullinum, ſuprà in ipſis auſpiciis adnotauimus. Denique S. Pacianus ad Sympronianum contra Nouatianos, nihil pro eis facit: Tertullianus, inquit, poſt hæreſin (etiam addendum cenſuimus) veſter eſt: nam multa inde ſumpſiſtis. Ipſum Epiſtola ſua, & ea ipſa quam Catholicus edidit, audies confitentem, poſſe Eccleſiam peccata dimittere. Neque enim loquitur de Epiſtola, quam poſt hæreſin, ſed quã antea adhuc Catholicus ediderat, nempè lib. de Pœnitentia, ex quo multa ipſum deſcripſiſſe alibi adnotauimus. Certè ſi ita creditũ fuiſſet, non tantoperè hæreſin huius boni viri deploraſſet S. Vincentius Lirinenſis, cuius interim verba Antidoti loco, ne quis fortè ex eo ſcandalizetur, addenda putauimus: Fuit iſte quoque (inquit) adludens ad Origenem, de quo ſimilia ſcripſerat, qui à fine Imperij Seueri ad Decium vſque ſuperuixit) in Eccleſia magna tentatio. Sed de hoc nolo plura dicere. Hoc tantùm commemorabo, quòd cõtra Moſis præceptum, exſurgentes in Eccleſia nouellas Montani furias, & inſana illa inſanarum mulierum nouitij dogmatis ſomnia veras Prophetias adſeuerando, meruit vt de ſe quoque & ſcripturis ſuis diceretur: Si ſurrexerit in medio tui Propheta, &c. nõ audies verba Prophetæ illius. Quare? Quia, inquit, tentat vos Dominus Deus veſter, vtrum diligatis eum, an non. His igitur tot ac tantis, ceteríſque eiuſmodi Eccleſiaſticorum exemplorum molibus, euidenter aduertere, ac ſecundum Deuteronomij Leges luce clariùs intelligere debemus; quòd, ſiquando aliquis Eccleſiaſticus magiſter aberrauerit, ad tentationem noſtram id fieri prouiuidentia diuina patiatur, vtrum diligamus Deum, an non, in toto corde, & in tota anima noſtra.

Tom. 2. Lib. de Pœnit. in calce Argumẽti, & ſuis quibuſq; locis.

Denique coronidis vice, non prætereũdum, quod ex B. Auguſtino didicimus, duraſſe adhuc ad ſua vſque tempora TERTVLLIANISTAS Hæreticos, & tum primùm in Catholicam Eccleſiam tranſiiſſe. Quibus etiam magis quàm ipſi Tertulliano, cenſemus imputandam abſurdiſſimam illam hæreſin, qua dicebant animas hominum peſſimas poſt mortem in dæmonas conuerti, maximè quum ætate primùm Auguſtini poſt Donatiſtas & Iouinianiſtas collocentur Tertullianiſtæ, qui id ſenſerint, tum ab ipſo, tum à S. Iſidoro, Honorio Auguſtidunenſi, Hrabano & Gratiano in Catalogis hæreticorum: Tertullianiſtæ (inquit ille ad Quoduultdeum, lib. de Hæreſ.) à *Tertulliano*, cuius leguntur opuſcula multa eloquentiſſimè ſcripta, vſque ad noſtrum tempus paulatim deficientes, in extremis reliquiis durare non potuerunt (ſic enim caſtigamus) in vrbe Carthaginienſi. Me enim ibi poſito ante aliquot annos, quod etiam te meminiſſe arbitror, omni ex parte conſumpti ſunt. Pauciſsimi etiam qui remanſerunt, in Catholicam tranſierunt, ſuámque Baſilicam, quæ nunc etiam notiſsima eſt, Catholicæ tradiderunt. Quod vtinam illorum exemplo, iam quoque in noſtro Belgio fatiſcẽtes noſtræ tempeſtatis hæretici, propediem faciant, Deo auxiliante, cui honor, poteſtas, & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen.

CATA-